

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ТҮЗЕУ ПЕДАГОГИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
ОРТАЛЫҒЫ

БІЛІМ АЛУЫНДА ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР
БАЛАЛАРДЫ ДАМУ ЖҰМЫСЫ БАРЫСЫНДА
КҮНДЕЛІКТІ ӨМІР ЖАТТЫҒУЛАРЫН ҚОЛДАНУ

Әдістемелік нұсқаулықта

Алматы 2017

УДК 376
ББК 74.3
И 88

Түзеу педагогикасының Ұлттық ғылыми-практикалық орталығының Ғылыми-әдістемелік кеңесшілерімен қабылданды және ұсынылды (хаттама № 15, қазан 2017 жылдан).

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігінің мектепке дейінгі және орта білім беру Департаментімен ұсынылған.

Рецензиялаушылар:

Халыкова Б.С. – мектепке дейінгі білім беру зертханасының б.ғ.к., пед. ғылым кандидаты.

Завалишина О.В. – мектепке дейінгі білім беру зертханасының б.ғ.к., пед. ғылым кандидаты.

Құрастырушы-авторлар:

Елисеева И.Г. – МК ТП ҰҒПО арнайы білім беру зертханасының меңгерушісі, психология ғылымының кандидаты

Аханова Ж.Б. – педагог – ТП ҰҒПО дефектологы

И 88 Білім алуында ерекше қажеттілігі бар балаларды дамыту жұмысы барысында күнделікті өмір жаттығуларын қолдану: әдістемелік нұсқаулық/ Елисеева И.Г., Аханова Ж.Б. - Алматы: ТП ҰҒПО, 2017.- 75 б.

ISBN 978-601-7131-76-0

Әдістемелік нұсқаулықта көрсетілген құралдар, мектепке дейінгі білім алуында ерекше қажеттілігі бар балалармен жұмыс істеу барысында, арнайы даярланған, заттық дамыту ортасында, Монтессори-терапиясы кабинетінде педагог-дефектологтың жұмыс мазмұнын аша түседі.

Әдістемелік ұсыным әдіскерлерге, психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінің, оналту орталықтарының педагогтарына арналған.

УДК 376
ББК 74.3

ISBN 978-601-7131-76-0

© ТП ҰҒПО, 2017

© Елисеева И.Г., Аханова Ж.Б., 2017

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ.....	5
1 Күнделікті (тұрмыстық) өмір жаттығуларын оқыту-тәрбиелеу және дамыту маңызы.....	7
2 Дамуында ауытқуы бар, мектепке дейінгі жастағы баланы Монтессори-терапия кабинетіндегі жүйелі сабақтарға қатыстыру алгоритімі.....	12
3 Күнделікті (тұрмыстық) өмір жаттығуларын орындау тәртібі	14
4 Күнделікті (тұрмыстық) өмір жаттығуларын көрсету әдісі.....	16
ҚОРЫТЫНДЫ.....	69
ҚОСЫМША А Монтессори –терапия кабинетінің педагог-дефектологының жеке және топтық сабақтар технологиялық карталарының үлгісі.....	71
ҚОСЫМША Б Монтессори-терапия кабинетіндегі топтық бағалау барысында баланы бақылау хаттамасы (критерияларымен) мен стенограммасы.....	73

АНЫҚТАУ ЖӘНЕ ҚЫСҚАРТУ

Монтессори-терапиясы – Монтессори-педагогикасының жас тармағы, дамуында әртүрлі бұзылыстары бар балалармен жұмыс барысында заманауи нейробиологиялық және нейропсихологиялық тәжірибе негізінде құрылған;

білім алуға ерекше қажеттілігі бар балалар (ООП) – психофизикалық, интеллектуалды және әлеуметтік дамуы мен білім алуы тиісті деңгейде дамуда әрдайым немесе уақытша психологиялық-педагогикалық, әлеуметтік және басқа да көмек түрін қажет ететін балалар;

арнайы даярланған заттық дамытатын орта – баланың әртүрлі әрекет орындауға әуестігін арттыратын орта (заттық, еңбек, оқу, қарым-қатынас т.с.с.): баланың сенситивті кезеңді өткеру ерекшелігі ескерілетін құралдар, дидактикалық құралдар, әртүрлі жастағы басқа балалар, үлкендер;

дамудың сенситивті кезеңі – баланың аса сезімталдығы мен қабілеттілігі, даму кезеңінің белгілі бір бөлігінде қоршаған ортадағы тітіркендіргіштерге бала ағзасының еріксіз сезінгіштігі. Сенситивті кезең өзіндік белгілі бір қызмет пен қасиетті дамыту ерекшелігімен байланысты;

алғашқы көрсетілім – Монтессори педагогикасында, балаға арнайы даярланған заттық ортада дидактикалық құралдарды қолдану әдісін (жұмыс) көрсету.

КІРІСПЕ

М.Монтессори өзінің педагогикалық жүйесін былай атады – арнайы даярланған ортада баланың өзін-өзі дамыту жүйесі. Бұл жүйені ол баланың табиғи және заттық ортада жасаған шынайы әрекеттерін бақылау арқылы құрды

Баланың дамуының маңызы оның өзіндік белсенділігі мен өз еркімен әрекеттенуі болып табылады. Даярланған орта – бұл баланың белсенділігін арттыруға мүмкіндік беретін және мұғалімнің белсенділігін бәсеңдететін орта. Ересек адам ортаның бір бөлшегі ретінде қалыптасады және оның мақсаты, қоршаған ортаның мақсатындай баланың дамуына көмек көрсету.

Даярланған орта баланың өз бетімен, сонымен қатар, ересектермен және өзге балалармен әрекеттенуіне түрткі бола білуі қажет. Даярланған ортаның мақсаты – баланы барынша ересек адамдардан тәуелсіз болуға үйрету.

Даярланған ортасыз белсенділіктің мұғалімнен балаға өтуі мүмкін емес. Мұғалім орта мен балаларды байланыстыратын буын қызметін атқарады. Мұғалім ортаның негізгі атқаратын қызметін, сонымен қатар, әр дидактикалық құралдардың мәнісі мен қажеттілігін, баланың жас ерекшелігін, құрал ұсынуда ескере білуі, балаға әр құралмен жұмыс жасау үлгісін дұрыс көрсетуі, баланың белсенділігі мен өз бетімен жасаған әрекетін қолдай білуі керек.

Мұғалім балалармен бірге заттық ортаның тазалығы мен реттілігін сақтап, оның бүлінбеуін қадағалау қажет. Әр құрал өз орнында тұру керек. Тазалық даярланған ортаның негізгі ерекшелілігі болуы керек.

М.Монтессори педагогикалық жүйесінің даярланған ортасына енгізіледі:

- күнделікті (тұрмыс) өмір жаттығуларына қажетті құралдары бар кеңістік, әлеуметтік және өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын дамыту үшін;
- сенсорлы дағдыларын дамытуға арналған құралдары бар кеңістік;
- ана тілін дамытатын жаттығулары бар кеңістік;
- математикалық түсініктерін дамытуға арналған жаттығулары бар кеңістік;

- табиғат пен мәдениетті дамытатын жаттығулары бар кеңістік.

Бұл құралда күнделікті (тұрмыс) өмір жаттығуларына арналған, ММ ТП ҰҒПО Монтессори-терапиясы бөлмесінде орналасқан құралдар тізімі, балаларға құралдармен жұмыс жасау үлгісі, жаттығулардың зерделік және дамытушылық құндылықтары ұсынылды.

Көрсетілімдер мен әрекетті меңгерудегі күтілетін нәтижелер баланың дамуындағы ауытқушылықтар мен мүмкіншіліктері ескеріле отырылып жазылды. Сонымен қатар, Монтессори-терапиясы бөлмесінде жеке және топтық сабақтар өткізу үлгісі, технологиялық карталар үлгісі, топтық бағалау хаттамасы ұсынылды. Барлық ұсынылған құралдар ММ ТП ҰҒПО оңалту орталығында мектеп жасына дейінгі білім алуында ерекше қажеттілігі бар балалармен (зерде бұзылыстары бар, сөйлеу тілі бұзылған, естуі, қимыл-тірек аппараты бұзылған, психикалық дамуы тежелген балалар) сыналды.

1 КҮНДЕЛІКТІ (ТҰРМЫСТЫҚ) ӨМІР ЖАТТЫҒУЛАРЫНЫҢ ОҚЫТУ –ТӘРБИЕЛІК ЖӘНЕ ДАМУШЫЛЫҚ МӘНІ

«Күнделікті өмір жаттығулары» термині мынаны білдіреді, жаттығулардың негізіне адамның күнделікті өмірде жасайтын әрекеттері жағады. Бұл жаттығулардағы әрекеттерді меңгеру, балаға келешек өмірінде қолдануға мүмкіндік береді.

Қоршаған әлемді қабылдауы, баланы мәдениетке бейімдеуі отбасында басталады, яғни, үй ішінде. Сол себептен, ерте және мектепке дейінгі жастағы балаға Монтессори-педагогикасында ең тиімді құрал, шынайы асхана, шынайы тұрмыс құралдары болып табылады. Олар балаға затты қызметіне қарай пайдалануға, сенсорлық сезімдерін дамытуға және қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік береді.

Балаларға шынайы заттармен, ағашпен, металлмен, шынымен, керамикамен, табиға материалдармен, жармамен, сумен, құммен т.с.с. шынайы әрекеттер түрлерін орындау ұсынылады. Балалар мынадай әрекет түрлерін орындайды: заттарды тасымалдау, аударып салу, құю, елеу, ашу, жабу, түймелеу, ағыту, байлау, шешу, жуу, турау, сыпыру т.б. Бұл жаттығуларды үй жағдайында да ұйымдастыруға болады. Ол үй мен маманның арасындағы Монтессори-терапиясы бөлмесінің аясында құрылған «көпір» бола алады.

Күнделікті өмір жаттығулары баланың заттық әрекеттен белгілі бір істі орындауға ауысуға көмектеседі, әсіресе кез-келген әрекетті орындауда қиындыққа тап болатын, дамуында ауытқуы бар балаларға. Шынайы тұрмыстық әрекеттердің түрлері балаға адамның жасаған іс-әрекеттерінің кезеңділігін қабылдауға көмектеседі. Өрбір қарапайым үй жұмыс құрылымына «жұмыс кезеңдері» кіреді: әрекетке дайындық, бастауы, орындауы, аяқтауы, алғашқы жоспармен салыстыру және бақылау, кезеңді қайталау немесе жұмысты аяқтау. Ең бастысы, бала жұмыс кезеңін аяқтағанша кедергі жасамау. Бұндай жаттығулар балаға әрекеттің жүйелі құрылымын орындауын қалыптастыруға мүмкіндік береді: мақсатты тұжырымдау, жоспарлау, жоспарға ілесу, жұмыс барысында және соңында өзін-өзі реттеу, өзін-өзі бағалау.

Күнделікті өмір жаттығулары 2,5 жастан 4-5 жасқа дейінгі балалардың қызығушылығына бағытталған. Дәл осы жас кезеңінде бала қимыл-қозғалысты қалап тұрады, ол күнделікті көретін үй тұрмысындағы құралдармен әрекет орындауда байқалады.

Қандайда бір әрекетке үйрету үшін, әр жаттығудың тура мақсатынан басқа қосалқы мақсаты да (мақсат, ол үшін дидактикалық құралдар дайындалады, құралмен жұмыс жасағанда балада болатын жайттары, қандай дағдысы дамитыны анықталады) бар. Әр жаттығуда баланың қолымен және саусақтарының қимылын барынша қолдануға, күрделі әрекеттің ретін орындауға ұсынылады. Сонымен қатар, баланың қимылдық функциялары, қимылдарының дәлдігі мен үйлесімділігі, кол икемділігі, зейін шоғырлануы, ерік-жігер үрдісі, жеке басының қасиеттері (ұқыптылық, жауапкершілік, бастаған ісін аяқтай білу) дами түседі.

Күнделікті өмір жаттығуларында балада отбасына деген тәнділік сезімі, жетістікке жету мен дербестік сезімі қалыптасады. Тұрмыстық дағдыларды игеру балаға тәуелсіз болуға әкеледі, бұл оның өзіне деген сенімділігі мен өзін-өзі бағалай білуін арттыра түседі. Ол қоршаған ортаға күтім көрсетудің маңыздылығын және өзін қоршаған ортаға жауапты екенін сезіне бастайды.

Балаға өз бетімен құралдарды таңдауға мүмкіндік беретін арнайы даярланған орта, өмірлік құзыреттілігін қалыптастыруын, тұрмыстық және қол жетімді еңбек әрекетіне дайындығын, әлеуметтік қарым-қатынасқа түсе білуін, қауіпсіздік ережелерін сақтауын және балалар мен ересектер ортасында өзін сенімді және еркін сезіну дағдыларын қалыптастырады. Осылайша, арнайы даярланған ортадағы сабақтар баланың мүмкіншілігі мен қажеттілігін, психологиялық жасын (сенситивті кезеңін) ескере отырып, жан-жақты дамуға бағытталған. Бала тәртіп пен жауапкершілікке дағдыланады.

Күнделікті өмір жаттығуларының жіктелуі

Күнделікті өмір жаттығулары, екі түрге бөлінеді:

- өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларымен байланысты жаттығулар;
- қоршаған ортаға күтім көрсетуге байланысты жаттығулар.

Екі бағыт та жеке тізбегі бар нақты әрекет түрлерін қалыптастыруға, белгілі бір нәтижеге алып келуге бағытталған: төгілген су сұртулі, лас майлық жуулы, ыдыс жуулы т.с.с.

Дамуында ауытқуы бар балалар белгілі бір нәтижеге алып келетін әрекеттің логикалық тізбегін орындамас бұрын, оның құрамына кіретін жеке әрекеттерді меңгеріп алуы тиіс. Осы мақсатта арнайы даярланған ортаға, жеке әрекеттерді заттармен: еңбек құралдарымен және оның қосалқы бөлшектерімен орындай білуін қалыптастыру үшін, дайындық жаттығулары кірітірілді. Дайындық жаттығулары жалпы моториканы, қол икемділігін, екі қолдың үйлесімділігін, «көз бен қол» үйлесімділігін, зейін шоғырлануын, ұқыптылықты дамытуға бағытталған.

Кесте 1 Арнайы даярланған ортаның құралдары, олармен орындалатын әрекет және қызмет

	Құралдар	Олармен орындалатын әрекет және қызмет
	Дайындық жаттығулары	
1	Есік	баяу, дыбыссыз, ашу- жабу;
2	Орындық	тасымалдау; баяу үстелдің астына немесе кері жылжыту;
3	Үстел	екеулеп тасу;
4	қойғыштағы кілемше	жаю-орау, қойғышқа салу;
5	сым тартылған қабырға тақтасы	түсті сақиналарды түрлі бағытта қозғау
6	ойықтары бар қабырға тақтасы	қол білегін ойық бағытына сәйкес қозғау
7	құлыптары бар қабырға тақтасы	құлыптар мен ілгектерді ашып-жабу
8	Табак	тұтқасынан ұстау, тасымалдау
9	Құмған	тасымалдау, суды төгу
10	Қорап	тасымалдау, қақпақтарын ашып-жабу
11	еденге сызылған әліпс пішіндес түзу	түзумен жүру
12	каштаны бар тегеш, қалақша	қолмен салу, қалақпен салу
13	бұршақ салынған кесе, тетіктері бар ыдыс	тетікке салу, түйіп ұстау
14	екі құмған, біреуі жармасымен	аударып салу
15	құмыралары мен құтысы бар қорап	қақпақтарын ашып-жабу, тиісті қақпақтарын табу
16	жармасы бар ыдыс, шұңғыма, қасық, құмыра	шұңғыма арқылы жарманы қасықпен аударып салу
17	жармасы мен бұршағы бар ыдыс, екі бос ыдыс, елек, қасық	жарманы елекпен елеу, бұршақты жармадан ажырату
18	түймелері бар жинақтау ыдысы (батарейкларымен, дәнектермен, таяқшалармен)	тетікке түйіп ұстау арқылы салу
19	шыны (кішкентай, үлкен) кішкене шарлар	ұяшықтарға орналастыру, түйіп ұстау
20	кішкене ұршық	Қол саусақтарының үйлескен қимылдары
21	суы бар тегеш, сұйық сабын, араластырғыш, түтікше	араластырғышпен көпірту, түтікшеге ауызбен ұзақ дем шығару
22	екі тегеш, біреуінде су бар, жөке	жөкені екі қолымен сығу, бір ыдыстан екінші ыдысқа суды жөке арқылы аудару
23	екі құмған, біреуінде су бар, жөке	құмғаннан құмғанға суды құю

24	суы бар тегеш, сүзгіш, кішкене шарлар, шарларды салатын ұяшықтары бар ыдыс	шарларды сүзгішпен алу, шарларды сүзгішпен ұяшықтарға орналастыру
25	екі тегеш, біреуі суымен, үрімші (груша), жөке	бір ыдыстан екінші ыдысқа грушамен суды аударып құю
26	қайшы, әртүрлі қалыңдықтағы қағаз	қайшымен кию
27	1) тастары мен бақалшықтары бар ыдыс; 2) қаштан, жаңғақ, емен жаңғағы бар ыдыс	табиғи материалдарды топтастырып салу (сұрыптау)
28	қыстырғыштары бар себет	шымшып ұстау
29	суы бар тегеш, әртүрлі салмағы бар құралдар салынған ыдыс, екі бос ыдыс	құралдарды топтастырып салу: батады-батпайды
	Өзіне-өзі қызмет көрсету дағдысына байланысты жаттығулар	
30	Жапсырма ілгегі бар (түймесі, батырмасы, сыдырмасы, фастекс ілгегі бар) жиектеме	әртүрлі ілгектерді ағытып-бекіту, ағытып-байлау
31	Алжапқыш	алжапқышты киіп-шешу, ілгішке ілу
32	бас киім, мойынорағыш, қолғап	киім құралдарын киіп-шеші, ұқыпты бүктеу
33	құмған, теген, шетка, сабын, орамал	қол жуу, орамалмен сүрту, шеткамен тегеш жуу, шелекке суды тоғу
34	моншағы, білезігі, сырғасы, айнасы, тарағы бар сөмке	моншақ, білезік, сырғаны тағу-шешу, айнаға қарап тарану
35	1) моншақтар (ірі, ұсақ), бауы бар жуан біз, бау; 2) қалың картоннан жасалған түтікше, шашқа арналған түрлі-түсті резиналар	өткізу
36	майлық, табақ, шыны, қасық, пышақ, шанышқы	дастархан әзірлеу
37	Суы бар шәйнек, кеслерсуы бар құмған, стакандар	қю, аударып құю
38	қияр, сәбіз, картоп, көкөніс тазартқыш	көкөніс тазалау
39	алма, банан, алмұрт, теген, шетка, орамал, табақ	жемістерді жуу, сүрту
40	алма, банан, тақтай, пышақ, табақ	банан тазалау, жемістерді турау, жемістерден салат дайындау
41	қияр, сәбіз, алма, табақ, үккіш, қасық	көкөністерді үккіштен өткізу
42	тегеш, жөке, сабын, орамал, ыдыстар	ыдысты жуу, сүрту

43	тегеш, сабын, бет орамалдары, шүперектер, құмған, қыстарғыштар	орамалдарды жуу, шайқау, сығу, жаю, қыстырғышпен қыстыру
44	үлкен тегеш, қуыршақ, құмған, сабын, жөке, орамал	қуаршақты шешіндіру-киіндіру шомылдыру, сұрту,
45	түйме, жіп пен ине	түйме тігу
46	үтік, майлық, үтіктеу тақтасы	үтікпен үтіктеу
	Қоршаған ортаға күтім көрсету дағдысына байланысты жаттығулар	
47	болттары мен бұрандасы бар тігінен және көлденеінінен орналасқан тақталар	болттарды ағыту-бекіту
48	Себет, майлықтар	майлықтарды жаю-бүктеу
49	үстел, шүперек, сабын, суы бар тегеш	шүперекпен үстелді сұрту, сабынмен үстелді жуу
50	үстел, қоқысы бар қорапша, щетка, қалақ	үстел үстіндегі қоқысты сыпыру
51	еден, қоқысы бар қорапша, щетка, қалақ	Еденді щеткамен сыпыру
52	еден жуғыш	төгілген суды сұрту
53	кір жайғыш, қыстырғыш, шүперек, майлық	кір жайғышқа шүперек жаю, қыстырғышпен қыстыру
54	айна, шүперек, жөке, әйнек жууға арналған сұйықтық	айна жуу, сұрту

2 ДАМУЫНДА АУЫТҚУЫ БАР, МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАНЫ МОНТЕССОРИ- ТЕРАПИЯ КАБИНЕТІНДЕГІ ЖҮЙЕЛІ САБАҚТАРҒА ҚАТЫСТЫРУ АЛГОРИТІМІ

Монтессори-терапия бөлмесінде педагог-дефектолог баламен жеке сабақ (анасының қатысуымен), жұппен және шағын топпен, топпен өткізеді. Әр аталған сабақ түрі белгілі бір мақсатты көздейді, ол төменде көрсетілген. Мүмкіндігінше, баланы топтық сабақтарға қосуға тырысу керек, осы сабақтарды өткізу балаға басқа балалармен қарым-қатынасқа түсуге мүмкіндік береді, басқа баланың әрекетін бақылауға үйренеді, өз кезегін күтуге, өз кеңістігі мен өзгенің жұмысын сыйлауға, топтық жұмыста өз қызметін ажыратуға үйренеді.

Дамуында ауытқуы бар баланың кез-келгені арнайы даярланған Монтессори-бөлмесінен пайда көре бермейді.

Сабақ мектепке дейінгі жастағы, заттық –қимылдық және құралдық әрекеттердің белсенді құрылымы кезеңін өтеріп жатқан, еліктеу икемділігі бар және қоршаған ортаға қызығушылық білдіретін, үлкендермен әрекетке түсе алатын балаларға тиімді болады. Арнайы даярланған ортадағы сабақтар қимыл-қозғалысының күрделі бұзылысы бар, тынымсыз және агрессивті тәртібі бар балаларға ұсынылмайды. Ортадағы көп мөлшердегі тітіргендіргіштер баланың қиын тәртібін ұшықтырып жіберуі мүмкін. Яғни, баланы даярланған ортаға кіргізу үшін, оның анықталған дайындығы болғаны қажет.

Баланы жүйелі топтық сабақтарға кіріктіру алгоритімі бірнеше бөдімдерден тұрады:

1 кезең – жеке сабақтар, ұзақтығы 30-35 минут.

Бұл кезеңде педагог мына міндеттерді атқару керек:

- баламен сенімді қатынас құру, сабаққа деген және дидактикалық құралдармен әрекет орындауға деген қызығушылығын арттыру;

- қауыпсіздік ережесін және даярланған заттық ортада жұмыс істеу тәртібін сақтауға үйрету;

- дидактикалық құралдармен жұмыс істеу әдісін таныстыру;

- өзіне таныс дидактикалық құралдармен өз бетімен жұмыс істеуге, қажет жағдайда көмек сұрауға үйрету;

- баланың тәртібін, белсенділігін, баланың өзекті даму деңгейі мен жақын арадағы даму аймағын анықтау үшін, баланың құралдармен жасаған әрекетін бақылау, ол жеке даму бағдарламасын құру және даярланған ортаға қажетті құралдарды анықтау үшін қажет.

Алдыға қойылған міндеттер 5-7 жекелей өткізілген сабақта шешімін табуы мүмкін, дегенмен де, сабақ саны баланың даму деңгейі мен мүмкіншілігіне байланысты.

2 кезең – сабақ жұппен немесе кіші топпен (3-4 баламен) өтуізіледі, сабақ ұзақтығы 35-45 минөт.

Баланың жұпты немесе кіші топта жұмыс жасай білу қағидалары: даярланған ортада ережелер мен жұмыс тәртібін ұстану, өз бетімен немесе мұғалімнің бағыттаушы көмегімен құралдармен, өзіне таныс жаттығулармен жұмыс жасай білу.

Екінші кезең міндеттері:

- әрекеттер мен дидактикалық құралдарға деген қызығушылығын, баланың өз бетінше жұмыс -жасау мен таңдауын, даярланған ортаның ережесін сақтауын қолдау;

- дидактикалық құралдармен жұмыс жасау әдісін таныстыру;

- өзге балалармен жақсы қарым-қатынаста болуға үйрету;

- басқа балалардан, мұғалімнен көмек сұрауға және өзгеге көмек көрсете білуге үйрету.

3 кезең – шағын топпен (6 бала) және топпен (6 баладан көп, екінші педагог болуы керек) өткізілетін, ұзақтығы 60 және одан да көп минөт.

Баланың шағын топпен және топпен жұмыс жасай білу қағидасы: даярланған ортадағы ережелермен жұмыс жасау тәртібін орындау, мұғалімнің көрсеткен жаттығуларымен өз бетімен жұмыс жасай білу, жұмыс жасау үшін, өз бетімен жаттығуды таңдай білу, көмек сұрай білу, өзгеге көмегін ұсына білу.

Үшінші кезеңнің міндеттері:

- дидактикалық құралдармен әрекет жасауға деген қызығушылығын, өз бетімен жаттығуды таңдау мен даярланған ортаның тәртібін сақтауын, өзге балаларға деген жақсы қарым-қатынасын қолдау;

- дидактикалық құралдармен жұмыс жасау әдісін таныстыру.

Бұл кезеңде кей кездерде кейбір балаларға жәке сабақ пен топтық сабақтарды кезектестіру қажеттілігі туындайды. Жеке сабақтарда ережелер мен ортада жұмыс жасау тәртібі, жаңа жаттығулардмен жұмыс жасау әдісін көрсету шаралары өткізіледі.

*Арнайы даярланған ортадағы жұмыс жасау ережелері:

1) Сабақта біз міндетті түрде жұмыс жасаймыз, әрекетсіз отыруға болмайды

2) Құралдармен жұмыс жасау көрсетілімін мұқият бақылаймыз

3) Құралды кім бірінші алса, сол жұмысты орындайды

- 4) Таныс құралды таңдап, оны сөреден өз бетінмен алуға болады.
- 5) Біз жұмыс орнын өзіміз таңдаймыз: үстел үстінде ме, әлде кілемшеде ме
- 6) Құралдармен жұмысты ұқыпты жасаймыз: лақтырмаймыз, бүлдірмейміз
- 7) Жұмыс соңында құралдарды орнына, сөреге апарамыз, кілемшені орап, орнына саламыз.
- 8) Сабақта біз жүгірмейміз, секірмейміз, басқа балаларға кедергі жасамаймыз, егер басқа балалар келіссе, бірге жұмыс жасауға болады
- 9) Сабақта айғайламаймыз, басқа балаларды алаңдатпау үшін, ақырын сөйлейміз.

Әр сабақтың (жеке және топтық) құрылымы кіріспе, негізгі (әрекеттік) және қорытынды бөлімдерден тұрады.

Кіріспе бөлімінде әдеттегідей сәлемдесу, жеке қатынас пен сабаққа деген жақсы көңіл туындату үшін өткізіледі. Кіріспе бөлімінде, қажет болса, арнайы ыдаярланған бөлмедегі негізгі ережелер еске түсіріледі.

Сабақтың негізгі бөлімі баланың (балалардың) әрекетіне арналған. Ол баланың (балалардың) өз бетімен таңдалған әрекеттерінен немесе мұғалімнің ұсынған жаттығуларынан тұрады.

Сабақтың қорытынды бөлімінде, балаға (балаларға) міндетті түрде белгі беріледі, құралдар мен бөлме реттеліп-жинастырлады, балаларға шағын ғана топтық жұмыс немесе ойын ұсынылады, содан соң, қоштасу жаттығуы орындалады (сабақтың технологиялық карталары Қосымшада).

3 КҮНДЕЛІКТІ ӨМІР (ТҰРМЫС) ЖАТТЫҒУЛАРЫН ОРНЫДАУ ТӘРТІБІ

Бұл жаттығуға арналған құралдар ашық сөреде жеңілінен күрделісіне қарай орналасады. Әр жаттығуға арналған құралдар жеке табақта жатады.

Даярланған заттық органның әр құралымен жұмыс жасауының өз тәртібі бар.

1) Әр құралмен жұмыс әдісін мұғалім балаға жеке көрсетілім арқылы жеткізеді. Әрекеттің орындалуы өте баяу қимылмен көрсетіледі, әрбір әрекетті, кезеңдерге бөліп көрсетеді. Ауызша сөз қолданылмайды (немесе аз мөлшерде).

2) Алғашқы көрсетілімнен кейін, мұғалім балаға осы құралмен өз бетімен жаттығуда орындауға ұсынады. Мұғалім баланың ісіне араласпай

бақылап отырады, тіпті бала әрекеттің реттілігін бұзса да немесе басқа да қателіктер жіберсе де. Бақылау қорытындысы бойынша мұғалім мына тұжырымдардың біріне келеді:

- бала құралмен жасалатын жұмыс әдісін түсінді, өйткені, жұмысты толық қайталады, әрекеттерді нақты орындап, реттілігін сақтады, құралдарды және бөлшектерін дұрыс қолданды. Бұл құралды бала өз бетімен таңдап, жұмыс сітей алады;

- балаға берілген жаттығумен жұмыс жасау әдісін тағы бір (мүмкін бірнеше) рет көрсету қажет, өйткені, бала қате жіберді немесе әрекеттердің орындалу реттілігін бұзды. Мұғалім баламан келесі жолы қай кезде осы жұмысқа оралатынын жоспарлайды;

- берілген жаттығу балаға өте күрделі, өйткені, бала мүлдем орындай алмады немесе бас тартты. Онда мұғалімге ойлану керек, балаға қандай жеңіл жаттығу ұсана алатынын.

3) Еркін әрекет кезінде мүмкіндігі шектеулі балаға кей-кезде жаттығуды өз бетімен таңдау қиындық туғызады. Сол кезде, мұғалім балаға таныс бірнеше жаттығудың ішінен таңдап алуды ұсынады.

4) Мүмкіндігі шектеулі бала өз бетімен өзіне таныс құралмен жұмыс жасау барысында әрекеттің орындалу реттілігін ұмытып қалуы немесе жаттығуды аяқтауда қиындыққа тап болуы мүмкін. Бұндай кезде, мұғалім бағыттаушылық көмек өкрсетеді, ол үшін, ымдық көмек немесе бір сатылы нұсқау беруді қолданады.

5) Егер, мұғалім баланың жаттығуды дұрыс емес орындап жатқанын байқаса, жұмыс ортасында бас салып, қатесін жөндеуге кіріспеу керек. Бұл жағдайда бала қорғаншақтана бастайды, мұғалім көбінесе бұл жағдайда, зиян тигізіп алады. Бала «құлу ұқсап, өз ұясына тығылып қалады».

6) Кез-келген қате орындалған әрекетті мұғалім есінде сақтап қалу керек, келесі сабақта балаға жаттығуды дұрыс орындау әрекетін көрсету және түсіндіру үшін. Біз балаға «үйрете отырып үйретуіміз керек, түзеу арқылы емес».

7) Мұғалім әр дидактикалық құралдың қолдану мақсатын жақсы түсіну керек. Егер, бала құралды қызметіне қарай орындамаса, онда мұғалім оның әрекетін тоқтатып, жаттығу дұрыс орындалуы үшін, көрсетілімді тағы бір қаталауы керек.

8) Егер бала өзіне таңсық, жаңа әрекетті өз бетімен орындай бастаса, онда шынайы жағдайда орындай білу керек. Мысалы, сумен жұмыс жасауда ол еденге суды төгіп алды, баланың өзі немесе басқа бала еден сүрткішті ала салып, төгілген суды сүрте бастаса, онда ол табиғи шынайы болар еді. Біз балаларға өз бетімен әрекеттенуді үйретуіміз керек; әр жағдайда үлкендерге тәуелді болмай, өз бетімен әрекеттенуге және де өзін қоршаған ортада қожайын болуға мүмкіндік беруіміз керек.

4 КҮНДЕЛІКТІ ӨМІР ЖАТТЫҒУЛАРЫН КӨРСЕТУ (АЛҒАШҚЫ КӨРСЕТІЛІМ) ӘДІСІ

Әр жаттығудың алғашқы көрсетілімі мына құрылымдық компоненттерден тұрады.

Құралдар. Жаттығуды орындауға арналған заттармен құралдар, олардың сапалық сипаттамалары жазылады.

Мақсаты. Үйрету – балада қандай дағдылардың қалыптасатынын көрсетеді. Түзете-дамытушылық – жаттығуды орындауда қандай психологиялық функциялары, жеке тұлғалық қасиеттері дамытынын көрсетеді.

Алғашқы көрсетілім. Балаға құралмен жасалатын жұмыс әдісі мен реттілігі жазылады.

Қате бақылауы. Балаға өзгенің көмегінсіз, жаттығуды қате немсе мүлдем дұрыс емес орындап отырғанын (құралдармен әрекетті қате орындайды) түсінуге мүмкіндік беретін әрекет жазылады.

Сөздік. Сөздер, сөз тіркестері тізімі, баланың сөздік қорына құралдармен жұмыс жасау барысында алдымен енжар сөздер, содан соң, белсенді сөздер енгізіледі.

Жаттығулар. Осы құралдармен жаттығудың орындалуы күрделене түсетін, басқа да әрекет түрлері жазылады.

Күтілетін нәтиже. Білім алуында ерекше қажеттілігі бар баланың жаттығуды мүмкіндігінше орындау түрлерінің тізімі.

Жас шамасы. Шамамен алғандағы жас мөлшері, қалыпты дамыған балаға қолайлы және қызығушылығын тудыратын, сонымен қатар, оны бірнеше рет орындауды (қайталауды) қалайтын жаттығулар.

1. Дайындық жаттығулары

Есікті ашып-жабу

Түзумен жүру (бөлме ішінде)

Орындық тасымалдау

Үслге немесе кері орындықты жылжыту

Кілемшені жаю және орау

Бұршақты дөңгелек тегікке салу

Каштандарды қалақпен аударып салу

Бұршақтарды қасықпен салу (аударып салу)

Құмғаннан құмғанға салу

Сүшгішпен шарларды сүзіп алу

Елек арқылы салу

Шұңғыма арқылы салу
Қақпақтарды ашып-жабу
Моншақтарды тізу
Табиға материалдарды сұрыптау
Жөкемен суды аударып құю
Құмғаннан құмғанға құю
Шәйнектен кеселерге су құю
Көпірту
Батады..... батпайды
Үрімшімен суды аударып құю

Есікті ашу және жабу

Құралдар: есік, құлып тілшігімен, есік тұтқасы.

Мақсаты. Үрету мақсаты- есікті баяу, дыбыссыз ашуға және жабуға және тілшігі бар құлыппен жұмыс жасай білуге үйрету. Түзете- дамыту: қол мен дене қимылының үйлесімділігін, зейінінің шоғырлануын, өзгелерге кедергі жасамай жұмыс жасай білуін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған есікті ашып және жабу әдісін көрсетемін» - дейді.

2) Мұғалім есікке сол (оң) қырымен тұрып, сол (оң) қолымен тұтқадан ұстайды да, төмен қарай басады. Өзіне қарай тартыңқырап, қайта орнына апарды. Артқа қадам жасап, есікті толықтай ашады. «Аштым» - дейді.

3) Мұғалім баланың назарын есіктің тілшігіне аударып, тұтқаны басқанда жасырынып, жібергенде қайта қалпына келетіндігін көрсетеді (саусағымен нұсқау арқылы). «Тілшік» - деп атайды.

4) Мұғалім: тұтқаны басып, қайта көтеру әрекетін: «Бас» -деп балаға қайталап көруін ұсынады.

5) Содан соң, мұғалім мен бала бөлмеден шығады (кіреді). «Шығамыз/кіреміз».

6) Мұғалім ақырын тұтқаны басып, есікті жабады. «Жаптым» - дейді.

7) Енді мұғалім есікке оң (сол) қырымен тұрып, есікті оң (сол) қолымен ашады. «Аштым» - дейді.

8) Мұғалім мен бала бөлмеге кіреді/шығады. «Кіреміз/шығамыз».

9) «Енді сен».

Мұғалім баланың назарын есікті баяу және дыбыссыз жабу керектігіне (артқа жасалатын қадамға) аударады.

Қатені бақылау. Есік тарс жабылады немесе толық жабылмайды.

Сөздік: есік, құлып, тұтқа, тілшік, бастым, аштым, жаптым, кіреміз, шығамыз, тыныш.

Жаттығулар. Балалар әртүрлі тұтқалы есіктерді ашып/жабады, кілтті қолданады.

Күтілетін нәтиже:

- бала шынайы жағдайда есікті өз бетімен ақырын ашып/жабады;
- бала есікті мұғалімнің сұрауымен ашып/жабады;
- бала есікті мұғалімнің көмегімен ашып/жабады (қолда қол).

Жас шамасы: 3 – 3,5 жас

Шенбер сызығымен (бөлме ішінде) жүру

Құралдар: эллипс, түсті жабыспақ лентадан жасалған пішін.

Мақсаты. Үйрету мақсаты– эллипс сызығымен, бөлме ішімен, жиһаздарға соғылмай, үстел, орындықтардың, кілемшелердің арасымен әсем жүруге үйрету. Түзету- дамыту: жүру кезінде қимыл үйлесімдігін, сонымен қатар, өз денесін бағындыруды үйрету.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған (сендерге) сызық бойымен (бөлме ішімен) қалай жүру керектігін көрсетемін». Бала (балалар) орындықта отырады немесе тұрып тұрады.

2) Мұғалім эллипс сызығы бойына тұрып, баяу жүріп өтіп, орнына қайтып келеді.

3) «Енді сызық бойымен бірге жүреміз». Мұғалім балаға ыммен сызық бойына, өзінің артына тұруын сұрайды. «Мен сияқты жүр». Жүріс аяқталғанда, мұғалім: «Токта» - деп белгі береді.

Қатені бақылау: Бала сызықтан шығып кетеді, жиһазды орнынан қозғап кетеді.

Сөздік: сызық, тоқта.

Жаттығулар. Балалар бөлме ішінде үстел, орындық, жерге жайылған кілемше арасымен, оларға соқтығыспай, кілемшені баспай баяу музыка ырғағымен жүреді. Балалар бөлме ішімен бірінің артында бірі (мұғалім соңынан), аяқтарының ұшымен үстел, орындық, жерге жайылған кілемше арасымен, оларға соқтығыспай, кілемшені баспай баяу музыка ырғағымен жүреді. Балалар «пойыз» болып, бірінің соңында бірі алдындағы баланың иығына қолдарын қойып қозғалады.

Күтілетін нәтиже. Бала бөлме ішімен әсем қозғалады; бала жүгірмейді; жерде жатқан, басқа бала жұмыс жасап отырған кілемшені баспайды. Бала бөлме кеңістігінде, эллипс сызығы бойында, қимылындауында сөздік нұсқау арқылы («жүгірме», «кілемшені айналып өт»), көрсету арқылы, сыртқы бақылауды талап етеді.

Жас шамасы: 2,5-3 жас

Орындық тасымалдау

Құрал: жеңіл, арқасытұтас жабық емес балалар орындығы.

Мақсаты. Үйрету – орындықты бір жерден екінші жерге ақырын және ұқыпты тасымалдауға үйрету. Түзете – дамыту – кимыл үйлесімдігін, қол бұлшықетінің күшін, денесін бағындыра білуін, дербестігін, әлеуметтік тәртібін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған орындықты қалай тасымалдау керектігін көрсетемін» - дейді.

2) Мұғалім орындықтың жанына барады, орындықтың арқалығы оң жақта (солақайларға сол жақта) болуы керек.

3) Оң қолымен орындықтың арқалығынан ұстайды, басбармағы қарама-қарсы орналасады.

4) Сол қолымен орындықтың отыратын бөлігінен ұстайды: төрт аяусағы отыратын тактайдың астында, ал басбармақ үстінде орналасады.

5) Мұғалім орындықты артқа еңкейтіп, еденде артқы екі аяғы қалатындай етіп ұстап тұрады.

6) Мұғалім орындықты көтереді «Көтердім». Аяқтарын түзу, төмен қаратып ұстап: «Апара жатырмын» - деп, таңдалған орынға апарады.

7) Мұғалім орындықты кері тәртіпте қояды: алдымен артқы екі аяғына, содан соң, ақырын алдыңғы екі аяғын қояды: «Қоямын» - дейді. Мұғалім орындыққа отырады.

8) «Енді сен».

Қатені бақылау. Орындықты тасымалдауда, қойғандағы шулы дыбыстар; тасымалдау барысында, орындықтың аяқтарының төмен қарамауы.

Сөздік: орындық, арқалығы, отыратын бөлігі, аяқтары, көтеремін, апарамын, ақырын қоямын.

Жаттығулар. Балалар әртүрлі арқалығы бар орындықтарды немесе арқалығы жоқ орындықтарды тасымалдайды. Балалар эллипс бойымен орындық алып жүреді. Балалар орындықты эллипс сызығына шеңбер құрып отыру үшін, қояды.

Күтілетін нәтиже;

- бала өз бетімен орындықты басқа орынға ақырын және дұрыс тасымалдайды.

- бала орындықты мұғалімнің толық көмегімен тасымалдайды (қол үстінде қол).

Жас шамасы: 2-3 жас.

Орындықты үстелге жылжыту және үстелден жылжыту

Қрал: жеңіл, арқасытұтас жабық емес балалар орындығы.

Мақсаты. Үйрету – орындықты үстелден және үстелден жылжытуға

үйрету. Түзете- дамыту – қимыл үйлесімдігін, қол бұлшықетінің күшін, денесін бағындыра білуін, дербестігін, әлеуметтік тәртібін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған орындықты жылжыту тәртібін көрсетемін» - дейді.

2) Мұғалім орындықтың арқылығының артында тұрады, орындықты оң және сол жағынан ұстап, артқа қарай еңкейтеді (орындықтың артқы екі аяғы еденде қалады).

3) Орындықты сәл көтеріп, артқа бір қадам жасап жылжытады.

4) Артқы аяқтарын кезекпен жерге түсіреді, содан соң, алдыңғы аяқтарына қояды. Денесін тіктеп: «Жылжыттым» - дейді.

5) Осыдан кейін, қайта орындықты арқалығының оң және сол жақтауларынан ұстап, екі аяғына еңкейтеді.

6) Орындықты сәл көтеріп, алдыға бір қадам жасап, үстелге жақын артқы аяқтарын кезекпен жерге түсіреді, содан соң, алдыңғы аяқтарына қояды. «Жылжыттым» - дейді.

7) «Енді сен».

Қате бақылауы. Орындықты жылжытуда артық шулы дыбыстар.

Сөздік: орындық, арқалық, отыру бөлігі, аяқтары, көтеремін, жылжыттым, ақырын қоямын.

Жаттығулар. Балалар әртүрлі арқалығы бар немесе арқалығы жоқ орындықтарды жылжытады.

Күтілетін нәтиже:

- бала жұмыс соңында орныдығын өз бетімен ақырын жылжытады;

- бала жұмыс соңында мұғалімнің ескертуімен орындықты қозғайды;

- бала орындықты мұғалімнің толықтай көмегімен орындайды (қол қолда).

Жас шамасы: 2, 5 -3 жас.

Үстел тасымалдау

Құрал: жеңіл, төрт аяқты балаларға арналған үстел.

Мақсаты. Үйрету – үстелді бір орыннан екінші орынға ақырын және ұқыпты апаруға үйрету. Түзете-дамыту – қимыл үйлесімдігін, қол бұлшықетінің күшін, денесін бағындыра білуін, дербестігін, әлеуметтік тәртібін дамыту, бір-бірімен келісімге келуге және бірлесе әрекеттенуге үйрету.

Алғашқы көрсетілім

1) Мұғалім: «Мен саған үстелді қалай тасымалдау керектігін көрсетемін».

2) Мұғалім мен көмекшісі үстелдің екі жағында, қарама-қарсы тұрады. Үстелді көтеріп, басқа орынға апарды.

3) Алдымен үстелді мұғалім жағындағы аяқтарына түсіреді, содан соң, көмекші жағындағы аяқтарын қояды.

4) Мұғалім көмекшісіне көмегі үшін алғыс айтады.

5) «Енді сен. Кімнен көмек сұрағың келеді».

Қате бақылауы. Үстелді тасымалдауда, қойғанда артық шулы дыбыстар; тасымалдау кезінде үстел аяқтарының төмен қарамауы.

Сөздік: үстел, үстелдің беткі тақтайы, көтеремін, апара жатырмын, ақырын қоямын.

Жатттығулар. Балалар үстелді үшеулеп, төртеулеп тасымалдайды.

Күтілетін нәтиже:

балалар үстелді басқа орынға өз бетімен ақырын және дұрыс апарып қояды.

балалар үстелді мұғалімнің толықтай көмегімен апарып қояды (қолда қол).

Жас шамасы: 2,5 – 3 жас.

Кілемшені жаю және орау

Құралдар: оралған кілемшелер тұратын тіреуіш, бір түсті, 120x70 см-лі, қысқа түтікті немесе тегіс кілемше, қатты матадан болғаны құптарлық.

Мақсаты. Үйрету – тіреуіштен кілемшені алуға және қайта салуға үйрету. Кілемшені жұмыс жасау үшін, жаюға немесе орауға үйрету.

Түзете-дамыту–қолмен аяқтың бұлшықетін дамыту, қимыл үйлесімдігін, зейінінің шоғырлануын, дербестігін, ұқыптылығын, әлеуметтік тәртібін дамыту.

Алғашқы көрсетілім

1) Мұғалім баламен бірге кілемшелер тұрған тіреуішке келеді. Мұғалім: «Мен саған кілемшені қалай алып жаю керек екнін көрсетемін».

2) Мұғалім кілемшені ашық тұрған шетін өзіне қарата айналдырады да, саусақтарымен ұстайды.

3) Кілемшені орта тұсынан екі қолымен ұстайды да, тіреуіштен шығарады, тігінен ұстап тұрып едендегі бос орынға апарды.

4) Мұғалім отырып, алдына кілемшені өзінен кері жаятындай етіп жатқызады. Қолымен кілемшенің жиегімен, бір бұрышынан екінші бұрышына қарай жүріп өтеді.

5) Кілем жиегіне тізерлеп отырып, мұғалім баяу қолымен кезекпе-кезек және тізесімен алдыға жылжи отырып, кілемшені жая бастайды. «Жайдым».

6) «Ал енді, кілемшені айналып өтуді көрсетемін». Мұғалім баланы қолынан жетектеп, кілемшені айналып өтеді, жасалған жұмысқа сүйіспеншілік танытады.

7) «Ал енді, кілемшені орнына қоюды көрсетемін». Мұғалім

кілемшенің жанына отырады. Екі қолдарын кезектестіре отырып, өзіне тарта нығыздап, түтікше етіп орайды.

8) Орай отырып, кілемнің екі жақ шетіне қарап, қажет болса, түзеп отырады.

9) Оралған кілемшені тік тұрғызады да, ортасынан ұстап, тігінен екі қолымен алдында ұстайды.

10) Мұғалім кілемшені тіреуішке ұқыпты орналастырады. «Қойдым».

11) «Енді сен».

Қате бақылауы. Кілемше тасымалдау кезінде жайылып кетеді. Кілемше тіреуіш ұяшығына сыймайды.

Сөздік: кілемше, тіреуіш, шығарамын, саламын, жаямын, ораймын, айналып өтемін, апарамын, қоямын.

Жаттығулар. Жұмсақ матадан жасалған кілемшені басқа әдіспен жаю және бүктеу. Кілемшені қарда тазалау, далада қағу, шаңсорғышпен тазалау.

Күтілетін нәтиже:

- бала жұмысы аяқталғанда кілемшені өз бетімен жаяды және орап, орнына апарды;

- бала жұмысы аяқталғанда кілемшені мұғалімнің ескертуімен жаяды және орап, орнына апарды;

- бала жұмысы аяқталғанда кілемшені мұғалімнің толықтай көмегімен жаяды және орап, орнына апарды.

Жас шамасы: 2,5 -3 жас.

Дөңгелек тетікке бұршақты қолымен салу

Құрал: табақ, тіс жуу щеткасына арналған дөңгелек тетікті қақпағы бар ыдыс. Бұршақ салынған қақпағы бар ыдыс.

Мақсаты. Үйрету— бұршақты басбармағымен және сұксаусағымен алып, қақпақтың тетігіне салу. Түзете-дамыту – шымшып ұстау, қол қимыл үйлесімділігін, қол мен көз қимылының үйлесімділігін, зейінінің шоғырлануын, ұқыптылығын дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған мына құралмен жұмыс жасау әдісін көрсетемін» - дейді.

2) Мұғалім табақты құралдарымен үстелге апарды, табақты тұтқасынан дұрыс ұстау, апару, көлденеңінен ұстау, дыбыссыз қою әдісін көрсетеді.

3) Мұғалім ақырын орындықты жылжытып, отырады.

4) Мұғалім бұршақ салынған ыдыстың қақпағын сол қолымен ашып, қақпақты ыдыстың артына қояды.

5) Оң қолымен бұршақты екі саусағымен алып, қақпақ тетігіне салады. Әрекетті бірнеше рет қайталайды.

6) «Енді сен».
7) Баланың жұмысқа селсоқтығы байқалса, мұғалім: «Сен болдың ба?» - деп сұрайды.

8) Баланың құптаған жауабын алған соң, мұғалім табақтан барлық заттарды алып, ретімен табақтың жоғар жағына қояды.

9) Мұғалім табаққа түсіп қалған бұршақтарды теріп алып, ыдысқа салады. Алақанымен табақты сипап: «Таза» - деп айтады.

10) Мұғалім құралдарды қайта табаққа реттілігімен қояды. Ыдыстың қақпағын жабады.

11) Мұғалім балаға табақты сөредегі орнына апарып қоюын сұрайды. Егер, бала өз бетімен апара алмаса, мұғалім оған көмектеседі.

Қатені бақылау. Шашылған бұршақ(табақта, үстел үстінде, еденде).

Сөздік: бұршақ, ал, қой, аш, жап, қақпақ, табақ.

Жаттығу. Тетікке жұмсақ шарларды, каштандарды салу.

Күтілетін нәтиже:

- бала бұршақты сенімді алып, тетікке екі саусағымен салады;

- бала бұршақты уыстап алады, бір қолынан екіншісіне аударады, екі немесе бірнеше саусағымен алуға тырысады.

Жас шамасы: 1 – 1,5 жас.

Каштанды қалақшамен салу

Құрал: табақ, екі тегеш, біреуінде каштан бар, қалақша.

Максаты. Үйрету – балаға каштанды аударып салу үшін, қалақшаны пайдалануға үйрету. Түзете-дамыту – қалақшаны дұрыс ұстауға үйрету, қол қимылының үйлесімділігі мен нақтылығын, «қол мен көз» үйлесімдігін, білек қимылын, ұқыптылығын дамыту, өз бетімен жұмыс жасауға, зейінін шоғырландыра білуге, жұмысты аяғына дейін орындауға үйрету.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған қалақшамен каштан салу әдісін көрсетемін».

2) Мұғалім құралдары бар табақты үстел үстіне әкеледі (жұмысты кілемшенің үстінде жасауға болады).

3) Мұғалім қалақшаны алып, ұстау әдісін көрсетеді, қалақшаның сабын алақанға қысып, үлкен басбармақты қарсы жаққа жібереді.

4) Мұғалім қалақшаны каштанға толтырып, солдан оңға бағыттап, оң жақтағы тегешке салады. Сол қолымен тегешті демеп, ұстап тұрады. Каштан аяқталғанша әрекет қайталады. «Салып болдым».

5) Мұғалім қалақшаны орнына қояды. Сол жақтағы тегенті көрсетіп: «Бос» дейді. Каштаны бар ыдысты көрсетіп: «Каштан мында».

6) «Табақты тексереміз». Мұғалім тегештерді сол жақтағыдан бастап, кезекпен табақтан шығарып қояды. Табақ сипап өтіп, шашылған каштанды жинап алып. «Таза».

7) Мұғалім тегештерді бұрынғы орнына орналастырады, каштаны барды сол жаққа, бос тегешті оң жақта, қалақшаны тегештердің ортасына қояды.

8) «Енді сен».

Қате бақылауы. Табақта және үстелдің үстінде шашылған каштандар. Сөздік: тегеш, каштан, салдық, қалақша, таза.

Жаттығулар. Бала каштандарды қолымен, тегештерді аударып салады.

Күтілетін нәтиже:

- бала жаттығуды өз бетімен және ұқыпты, табақтың тазалығын тексере отырып орындайды;

- бала мұғалімнің жүйелі көмегімен салады;

- бала мұғалімнің толықтай көмегімен (қол қолда) орындайды.

Жас шамасы: 1,5 – 2 жас.

Бұршақты қасықпен салу

Құралдар: табақ, екі кесе, біреуінде бұршақ бар, екі қасық, біреуі үлкен, екіншісі кішкентай.

Мақсаты. Үйрету – балаға бір кеседен екіншісіне қасықпен салуға үйрету. Түзете-дамыту – қасықты дұрыс ұстауға, қимылының нақтылығы мен дәлдігін дамыту, «қол мен көз» қимылының үйлесімділігін, ұқыптылығын, өз бетімен жұмыс істеу, зейінінің шоғырлануын, жұмысты аяғына дейін жа-сау дағдысын дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған бұршақты салу әдісін көрсетемін».

2) Мұғалім мен бала құралдары бар табақты (табақты дұрыс ұстау, үстелге «Тыныш» сөзімен қою, орындықты жылжыту және отыру әдісін көрсетеді) әкеледі.

3) «Бұршақты саламын». Мұғалім қасықтарды екі қолымен алып, кезекпен табақ сыртына қояды. «Мен мына қасықты таңдаймын» - деп кез-келгенін алады.

4) Мұғалім қасықты алып, қалай ұстау керектігін көрсетеді: қасық ортаңғы саусаққа жатқызылады. Үстінен үлкен және шынашақпен ұсататылады.

5) Мұғалім қасықты бұршақпен толтырады, сәл көтеріп, солдан оңға қарай бағыттап, оң жақтағы ыдысқа салады. Осы әрекетті бұршақ біткенше қайталайды. Кесенің түбінде қалған аз бұршақты, кесені еңкейткізіп, қасықпен іліп алады. «Салып болдым».

6) Мұғалім қасықты табақтың оң жағына қояды. Бос кесені көрсетіп: «Бос»- дейді. Оң жақтағы кесені көрсетіп: «Бұршақ мында».

7) «Табақты тексереміз». Мұғалім кеселерді сол жақтан бастап, кезекпен табактан шығарады. Табақты сипап өтіп, шашылған бұршақты жи-нап алып: «Таза» - дейді.

8) Мұғалім кеселерді бұрынғы орындарына қояды, бұршағы бар кесе сол жақта, бос кесе оң жақта, қасықтар кеселердің ортасында.

9) «Енді сен».

Ескерту. Салу барысында мұғалім қасықтарды алмастырады: «Енді мына қасықпен салып көрейін».

Қате бақылауы. Табақта және үстелде шашылған бұршақ.

Сөздік: кесе, бұршақ, салдық, қасық, таза, шашылды.

Жаттығулар. Бала бұршақты қолымен салады, кесемен аударып салады, қасықпен тас салады, басқа да ұсақ заттарды қысқаш арқылы салады.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен және ұқыпты аударып салады, табак тазалығын тексереді;

- бала мұғалімнің жүйелі бағыттауымен орындайды;

- бала мұғалімнің толық көмегімен (қол қолда) орындайды.

Жас шамасы: 2,5 жас.

Құмғаннан құмғанға салу

Құралдар: табак, екі құмған, біреуінде жарма бар.

Мақсаты. Үйрету – балаға құмғаннан құмғанға жарманы аударып салуға үйрету. Түзете-дамыту – құмғанды тұтқасынан дұрыс ұстауға, қол қимылының үйлесімділігі мен нақтылығын, бұлшықет сезімталдығын, білек қозғалысын, ұқыптылығын, өзбетімен жұмыс жасай білуін, зейінін шоғырландыра білуін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған құмғаннан құмғанға жарма салу әдісін көрсетемін».

2) Мұғалім мен бала құралдары бар табакты үстелге әкеледі (табакты дұрыс ұстап, үстелге «Тыныш» дей отырып, қою әдісін көрсетеді).

3) Мұғалім оң қолымен құмғанның тұтқасынан: сұқсаусақ пен ортанғы саусақты тұтқаға сұғып, басбармақпен жоғарғы жағынан демеп ұстайды. Сол қолымен құмғанның шүмегінің тұсынан ұстайды.

4) Мұғалім құмғанды көтеріп, бос құмғанға қарай еңкейтеді де, сыздықтатып аударады. «Салып болдым».

5) Мұғалім құмғанның ішіне көз тастап, бос екеніне көз жеткізеді. Балаға да қарауға ұсынады. «Бос».

6) Мұғалім құмғанды орнына қояды. «Табакты тексереміз». Мұғалім құмғандарды кезекпен, екі қолымен ұстап, тұтқаларын өзіне қаратып, табак сыртына шығарады. Сол жақтағы құмғанды сол қолымен ұстап, оң қолымен шүмегінің тұсынан демейді. Оң жақтағы құмғанды керісінше ұстайды.

7) Мұғалім табаты сипап өтеді. Шашылған жарманы шүперекпен сүртіп алады немесе щеткамен сыпырып алып, қоқысқа тастайды.

8) Мұғалім құмғандарды табаққа шүмектерін бір-біріне қаратып қояды. Оң қолымен сол жақтағы құмғанның тұтқасынан ұстап, сол қолымен шүмегінің тұсынан ұстайды. Құмғанды табақтың оң жағына қояды. Сол қолымен екінші құмғанды алып, оң қолымен шүмегінің тұсынан ұстайды. Құмғанды табақтың сол жағына қояды.

9) «Енді сен».

Қате бақылауы. Табақта шышылған жарма.

Сөздік: құмған, аударып салдық, жарма, таза, бос.

Күтілетін нәтиже:

- бала жаттығуды өз бетімен және ұқыпты, табақтың тазалығын тексере отырып орындайды;

- бала мұғалімнің жүйелі көмегімен салады;

- бала мұғалімнің толықтай көмегімен (қол қолда) орындайды.

Жас шамасы: 2, 5 жас.

Сүзгішпен судан кішкене шарларды сүзіп алу

Құралдар: табак, суы бар тегеш, ішінде 10 кішкене шарлар қалқып жүр, жұмырқа салатын ұяшықтар, сүзгіш, жөке.

Мақсаты. Үйрету – шарларды сүзіп, ұяшыққа салуды үйрету.

Түзете-дамыту – сүзгішті сабынан дұрыс ұстауға үйрету, қол қимылының үйлесімділігі мен нақтылығын, білек қимылын, ұқыптылығын, өз бетімен жұмыс жасай білуін, зейінін шоғырландыра білуін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған шарларды судан сүзіп алу әдісін көрсетемін. Сумен жұмыс жасаймыз. Алжапқыш кию керек». Мұғалі мен бала алжапқыш киеді.

2) Мұғалім немесе бала құралдары бар табақты сумен жұмыс жасауға арналған үстелге әкеледі.

3) Мұғалім сүзгішті алып, бір шарды сүзіп алады да, ұяшыққа салады. Осылай әрекетті барлық шарларды сүзіп алмағанша жалғастырады. «Салып болдық».

4) «Табақты тексереміз». Мұғалім тегешті, сүзгіш пен ұяшықты табактан шығарады. Мұғалім табақты тексереді. Төгілген суды жөкемен сүргіп алады.

5) Мұғалім тегешті, сүзгішті және ұяшықты орнына, табаққа орналастырады.

6) «Енді сен».

Қате бақылауы. Табақта және үстелде төгілген су.

Сөздік: тегеш, шарлар, сүзгіш, салдық, құрғақ, таза.

Жаттығу. Бала шарларды немесе басқа да қалқып жүрген заттарды ағаш қасықпен, қысқашпен алады.

Күтілетін нәтиже:

- бала жаттығуды өз бетімен және ұқыпты, табақтың тазалығын тексере отырып орындайды;
 - бала мұғалімнің жүйелі көмегімен салады;
 - бала мұғалімнің толықтай көмегімен (қол қолда) орындайды
- Жас шамасы: 2, 5 – 3 жас.

Елеуіш арқылы елеп салу

Құралдар: табак, 3 керамикалық немесе шыны ыдыстар, елеуіш. Бір ыдыста бұршақ (қарақұмық) араластырылған жарма.

Мақсаты. Үйрету – бір жармадан екіншісін бөліп алу үшін, елеуішті қолдануға үйрету. Түзете-дамыту – қимыл үйлесімділігі мен нақтылығын дамыту, «көзбен қол» үйлесімділігін, ұқыптылығын, өз бетімен жұмыс жа-сау дағдысын дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған елеуішпен жарманы елеу әдісін көрсетемін». Мұғалім немес бала сөреден құралдары бар табақты әкеледі.

2) Мұғалім елеуішті алып бос ыдыстың біреуіне салады. «Елеуішті ыдысқа саламын».

3) Мұғалім қасықпен араласқан жарманы алып, елеуішке салады. Қасықпен араластыру арқылы ұсақ жарманы ыдысқа түсіреді. Елеуіште бұршақ (қарақұмық) қалады. Мұғалім жарманы: «Бұршақ» - деп атайды.

4) Мұғалім бұршақты бос үшінші ыдысқа салады.

5) Мұғалім бұл әрекетті жарманы толықтай бөліп алғанша жалғастырады. Аз қалған жарманы қасықсыз ыдысты аударып салуға бола-ды.

6) «Еледік. Мында жарма» - деп ыдысты көрсетеді. «Мында бұршақ, мына ыдыс бос» - деп ыдыстарды түгел көрсетеді.

7) «Табақты тексереміз». Мұғалім табактан ыдыстар мен елеуішті алып тастайды. Табақты қолымен жүргізеді. Егер де, жарма төгілген болса, шүперекпен сүртіп алады (содан соң, шүперекті жуу керек).

8) Мұғалім ыдыстар мен елеуішті табакқа қояды. «Енді сен».

Қате бақылауы. Табакта және үстел үстіне шашылған жарма.

Сөздік: ыдыс, елеуіш, жарма, бұршақ (қарақұмық), еледік, таза-лас.

Жаттығу. Бала басқа да жармаларды елеуіш арқылы елейді.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен және ұқыпты елейді, сонымен қатар табақтың тазалығын қадағалайды;

- бала жұмысты мұғалімнің жүйелі бағыттауымен орындайды.

Жас шамасы: 2-3 жас.

Шұңғыма арқылы салу

Құрал: табақ, мойны жіңішке құмыра, жарма салынған кесе, шұңғыма, қасық.

Мақсаты. Үйрету – мойны жіңішке құмыраға шұңғыма арқылы дәнек салу. Түзете-дамыту – қимылдың нақтылығын және дәлділігін дамыту, «қол мен көз» қимылының үйлесімділігін, өз бетімен жұмыс істеуін, зейінінің шоғырлануын дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған шұңғыма арқылы салу әдісін көрсетемін».

2) Мұғалім бала құралдары бар табақты үстелге қояды. Мұғалім әр құралды көрсетіп, атап өтеді.

3) Мұғалім екі қолымен шұңғыманы ернеуінен ұстап, көтеріп, өзінен кері айналдырып, құмыраға кигізеді. «Шұңғыманы құмыраға кигіздім».

4) Мұғалім қасықты алып, жарманы кеседен көсіп алады. Мұғалім қасықты шұңғымаға апарып, баяу салады. Осылайша, кеседегі жарма аяқталғанша әрекетті аяқтайды. Аз қалған жарманы кесемен төңкеріп салауға болады. «Аударып салдым. Бос». Мұғалім бос кесені көрсетеді.

5) «Табақты тексереміз». Мұғалім екі қолымен шұңғыманы шығарып, табақтың сыртына қояды. Содан соң, құмыраны, кесе мен қасықты табақтың сыртына қояды.

6) Мұғалім табақ бетін алақанымен жүріп өтіп, түсіп қалған дәнектерді жинап алады. «Таза».

7) Мұғалім табаққа құмыраны, шұңғыманы, қасықты, кесені орналастырады. Құмырандағы жарманы кесеге аударады.

8) «Енді сен».

Қате бақылауы. Табаққа және үстелге шашылған жарма.

Сөздік: кесе, шұңғыма, салдық, шұңғыманы құмыраға салдым, лас-таза.

Күтілетін нәтиже:

- бала шұңғыма арқылы құмыраға жарманы өз бетімен және ұқыпты салады;

- бала мұғалімнің жүйелі бағыттауымен орындайды;

- бала салуды мұғалімнің толықтай көмегімен (қол қолда) орындайды.

Жас шамасы: 2-3 жас.

Қақпақтарды ашып – жабу

Құрал: қорап, құмыралар, әртүрлі көлемді қақпақтары бар құтылар. Әр ұидыстың ішінде кішкентай заттар – «тосынсый» бар.

Мақсаты. Үйрету – қақпақтарды ашып-жабуға, қақпақ көлемін құмыра немесе құты аузына сәйкестендіріп жабуға үйрету. Түзете-дамыту – қол қимылының үйлесімдігі мен нақтылығын, жетекші қолдың білек қимылын, ұқыптылықты дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған құмыралар мен құтылардың қақапақтарын ашып-жабу әдісін көрсетемін».

2) Мұғалім немесе бала құмыралары және құтылары бар қорапты үстелге әкеледі, қорапты екі жағындағы тұтқасынан ұстайды.

3) Мұғалім құмыраны алып, оны өз алдына қояды. Сол қолымен құмыраны ұстап, оң қолымен қақапақты бұрап ашады. Қақпақты қораптың оң жағына қояды. Құмыраны сол жағына қояды да, «аштық» - дейді.

4) Осылайша, әрекет әр ыдыспен қайталанады.

5) Босап қалған қорапты үстелдің шетіне, өзінен кері жылжытып қояды.

6) «Құмыралардың қақпақтарын жабамыз»

7) Мұғалім кез-келген құмыраны немесе құтыны алып, өз алдына қояды. Кез-келген қақпақты алып, ыдысты жабуға талпынады. Егер де, қақпақ жабылмаса, мұғалім: «Сәйкес келмейді» - дейді.

8) Мұғалім сәйкес келетін қақпақты тауып, жабады да, «жаптық» - дейді. Мұғалім құмыраны қорапқа салады. Осылайша, әрекет барлық ыдыспен қайталанады.

9) Мұғалім қорапты балаға ығыстырып, «Енді сен» - дейді.

Қате бақылауы. Жабылмай қалған құмыра немесе құты.

Сөздік: құмыра, құты, қақпақ, аштық, жаптық, сәйкес келеді, сәйкес келмейді.

Жаттығулар: бала қақпақты ашып, ішінен затты алып, бақылап қарастырады, орындарын ауыстырады.

Мұғалім қақпақтардың санын (2-3 тен) азайтып, таңдауда жеңілдік жасайды.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен қақпақтарды ашып-жабады және құралдарды орнына апарды;

- бала қақапақтарды өз бетімен ашып, тек үлкен диаметрлі қақпақтарды жабады;

- бала өз бетімен қақапақтарды ашады, мұғалімнің толықтай көмегімен (қол қолда) жабады.

Жас шамасы: 2- 2,5 жас.

Моншақ өткізу

Құралдар. Қорапта жатқан әртүрлі түсті ірі, ортасында тетіктері бар моншақтар (геометриялық денелер, «Фрөбел сыйлықтары» құралынан), жуан біз баумен.

Мақсаты. Үйрету – Балаға бауға моншақ тізуге үйрету.

Түзете-дамыту – екі қолының қимылының үйлесімділігін, зейінін шоғырлануын дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) «Мен саған моншақ тізу әдісін көрсетемін».

2) Мұғалім немесе бала құралдары бар қорапты үстелге әкеледі.

Мұғалім баланың оң жағына отырады.

3) Мұғалім оң қолымен бауға бекіген бізді алып, сол қолымен моншақты алады да, баяу бізді моншақ тетігіне кіргізіп, екінші жағынан бізді суырып алуды көрсетеді. Мұғалім моншақты баудың соңына дейін жылжытады.

4) Осы әдіспен мұғалім бірнеше моншақты өткізеді.

5) «Енді сен».

Қате бақылауы. Бізге киілмей, тайып кететін моншақ.

Сөздік: өткізу, моншақ.

Жаттығулар: бала ұсақ моншақтарды жіңішке бізге, бауға өткізеді. Бала әртүрлі түсті шашқа тағатын резиналарды түтікшеге өткізеді.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен бауға моншақ өткізеді.

Жас шамасы: 2,5- 3 жас.

Табиға материалдарды сұрыптау

Құралдар. Табак, тастары және бақалшықтары бар ыдыс. Екі бос кесе.

Мақсаты. Үйрету – балаға табиғи материалдарды сұрыптауға үйрету.

Түзете-дамыту – сәйкестендіру мен сұрыптау арқылы ақыл-ойын дамыту, зейінін шоғырландыру дағдысын дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім немесе бала құралдары бар табақты үстелге әкеледі.

Мұғалім заттарды бір-бірден алып, бір ыдысқа тастарды, екіншісіне бақалшықтарды сұрыптап сала бастайды. Әр заттың атауын атап отырады.

2) Мұғалім балаға сұрыптауды жалғастыруды ұсынады.

Қате бақылауы. Бақылауды мұғалім жасайды. Мұғалім баланың қатесін түземейді.

Сөздік: тас, бақалшық.

Жаттығулар: бала үш топқа сұрыптайды, каштан, емен жаңғағы және жаңғақты.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен сұрыптайды.

Жас шамасы: 2,5- 3 жас.

Суды жөкемен аударып құю

Құрал. Табак, екі тегеш (сол жақтағысында су бар), баланың қолына мөлшерленген орташа көлемді жөке, шүперек.

Мақсаты. Үйрету- жөкенің көмегімен бір ыдыстан екінші ыдысқа суды

аударып құюға үйрету. Түзете-дамыту – қол білегі мен саусақтарының бұлшықеттерін дамыту, қол қимылының үйлесімділігін, ұқыптылықты, өз бетімен жұмыс жасауды, зейін шоғырлығын дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: « Мен саған жөке арқылы суды аударып құю әдісін көрсетемін». Мұғалім құралдары бар табақты үстелге әкеліп қояды. Баланың оң жағына отырады.

2) Мұғалім жөкені суға батырады да, суға батып, өзіне суды сіңіргенше саусақпен басып тұрады.

3) Мұғалім баяу екі қолымен жөкені алып, екінші ыдысқа ауыстырып, күш салып жөкені сығу арқылы, суды құяды. Егер де, алдыңғы ыдыста су қалған болса, әрекетті қайталайды.

4) Мұғалім сол жақтағы тегешті көрсетіп: «Бос. Су жоқ». Мұғалім оң жақтағы тегешті көрсетіп: «Су мында».

5) «Ал енді, табақты тексерейік». Мұғалім тегештерді екі қолымен ұстап, тегештен алады, жөкені де тегештен алады. Табақты тексереді, төгілген суды сүртіп алады.

6) Мұғалім тегештерді (суы барын сол жаққа, босын оң жаққа) табаққа қояды, жөкені тегештердің ортасына орналастырады.

7) «Енді сен».

Қате бақылауы. Төгілген су.

Сөздік: тегеш, табақ, тамшы, жөке, сүрттік, ылғалды-құрғақ.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен жөке арқылы ыдыстан ыдысқа суды аударып құяды;

- бала суды мұғалімнің көмегімен (қол қолда) орындайды.

Жас шамасы: 2,5 – 3 жас.

Құмғаннан құмғанға су құю

Құрал. Табақ, тұтқалары қарама-қарсы орналасқан екі құмған. Оң жақ құмғанда су бар. Егер де, құмған түссіз болса, суды бояп қоюға болады. Кішкене жөке немесе шүперек, құмғанның аузынан соңғы су тамшысын және табақты сүртуге арналған.

Мақсаты. Үйрету - бір ыдыстан екінші ыдысқа су құюға үйрету.

Түзете-дамыту – кезектілікпен қол қимылының үйлесімділігін, ұқыптылықты, өз бетімен жұмыс істеуін, зейінінің шоғырлануын, ішкі жинақылығының дамуын, саусақпен және білектің күшін машықтандыруға үйрету.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған құмғаннан құмғанға су құю әдісін көрсетемін». Мұғалім сөредегі құралдары бар табақты үстелге әкеледі. Баланың оң жағына отырады.

2) Мұғалім табақтың жөкені алып, табақтың сол жағына қояды.
3) Мұғалім оң жақ құмғанды тұтқасынан ұстайды, жарма салғандағыдай, сол қолымен құмғанның аузының тұсынан ұстайды. Құмғанды көтеріп, суды баяу бос құмғанға құяды. Соңғы тамшыны жөкемен сүртіп алады.

4) «Құйдық. Құмған бос». Құмғанның ішіне қарап, бос екеніне көз жеткізуге болады.

5) «Ал енді, табақты тексерейік. Құрғақ па екен».

6) Мұғалім сол жақтағы құмғанды табақтың жоғарғы жағына алып қояды, содан соң, оң жақ құмғанды қояды, тұтқалары балаға қарап тұрады.

7) Мұғалім табақты тексереді, толықтай сенімді болу үшін, қолымен табак бетін сипайды. Егер де, табак су болса, оны жөкемен немесе шүперекпен сүртеді.

8) Содан соң, мұғалім құмғанды табакқа қояды: сол жақ құмғанның (ішінде суы бар) тұтқасын оң қолымен, сол қолымен аузынан демеп ұстайды. Құмғанды табақтың оң жағына, тұтқасын оңға қаратып қояды. Оң жақ құмғанның тұтқасын сол қолымен, ал сол қолымен демеп ұстайды да, табақтың сол жағына тұтқасын сол жаққа қаратып қояды. Жөкені құмғандардың ортасына қояды.

9) «Енді сен».

Қате бақылауы. Төгілген су.

Сөздік: құмған, табак, тамшы, жөке, аударып құйдық, бос, құрғақ-ылғалды.

Жаттығу. Бала суды құмғаннан стакандарға, құмғаннан құмыраларға шұңғыма арқылы құяды.

Күтілетін нәтиже:

- бала ыдыстан ыдысқа суды өз бетімен құяды;

- бала суды мұғалімнің көмегімен (кол колда) құяды.

Жас шамасы: 2,5 – 3 жас.

Шәйнектен кеселерге су құю

Құралдар: табак, суы бар шәйнек, үш кесе, шүперек.

Мақсаты. Үйрету – белгіге сүйене отырып, шәйнектен кеселерге су құюға үйрету. Түзете-дамыту - қолдың қимылының үйлесімдігі мен нақтылығын дамыту, жаттығуды орындауда іс-әрекеттің кезектілігін сақтауға, ұқыптылыққа, зейінін, өз бетімен жұмыс жасай білу дағдыларын дамыту.

Алғашқы көрсетілім

1) Мұғалім: «Мен саған шәйнектен кеселерге су құю әдісін көрсетемін».

2) Сумен жұмыс жасаймыз. Алжапқыш кию керек». Мұғалім мен бала алжапқыш киеді.

3) Мұғалім немесе бала құралдары бар табақты үстел үстіне әкеледі. Шәйнек оң жақта (оңқайларға) тұрады. Мұғалім шәйнекті тұтқасынан оң қолмен көтереді, сол қолымен қақпағын ұстап тұрады. Суды бірінші кесеге белгіге дейін құяды. Саусағымен белгіні және су деңгейін көрсетеді. Екінші кесеге де құйып, саусағымен белгіні және су деңгейін көрсетеді. Үшінші кесемен де солай қаталайды.

4) «Құйдык». Мұғалім сол қолымен шәйнектің қақпағын ашып, оң қолымен тұтқасынан ұстайды. Қақпақты табақтың сол жағына қояды. Әр кеседегі суды шәйнекке екі қолымен ұстап құяды. Шәйнектің қақпағын жабады.

5) «Ал енді, табақты тексереміз». Мұғалім шәйнекті табақтың оң жағына, кеселерді табактан шығарып қояды. Мұғалім табақты алақанымен сипап өтіп тексереді. Егер, табак су болса, кір жайғыштан шүперек алып, құрғатып сүртеді. Сулы шүперекті кір жайғышқа жайып қояды да, қыстырғышпен қыстырады.

6) Мұғалім шәйнекті табакқа, оң жаққа қояды. Екі қолымен кеселерді алып, табактағы орындарына қояды.

7) «Енді сен».

Қате бақылауы. Төгілген су, үшінші кесеге жетпей қалған су.

Сөздік: шәйнек, шәйнектің тұтқасы, қақпақ, кесе, құйдык, сүрттік, құрғақ, сулы, аштық-жаптық.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен шәйнектен кеселерге су құяды;
- бала мұғалімнің жүйелі бағыттау көмегімен орындайды;
- бала мұғалімнің көмегімен (қол қолда) шәйнектен кеселерге су құяды.

Мұғалім жұмыс орнын жинауға көмектеседі.

Жас шамасы: 2,5-3 жас.

Көпіршік көпірту

Құрал. Табак, суы бар тегеш, сұйық сабын, араластырғыш, түтікшелер, жөке.

Мақсаты. Үйрету - араластырғыш және түтікшелер арқылы көпіршік көпіртуге үйрету. Түзете-дамыту – қол білегінің бұлшықеттерін дамыту, қол қимылының үйлесімділігін дамыту, ауыз арқылы ұзақ дем шығаруға машықтандыру.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған көпіршік көпірту әдісін көрсетемін». Мұғалім құралдары бар табақты үстелге әкеліп қояды. Баланың оң жағына отырады.

2) Мұғалім суы бар тегешке бірнеше тамшы сұйық сабын тамызады. Араластырғышты алып, көпіршік пайда болғанға дейін суды араластырады.

3) Мұғалім араластырғышты алып қойып, түтікшені суға түсіреді де, үрлейді. «Көпіршік».

4) Мұғалім сабынды суды шелеке төгеді. Тегешті жөкемен сүртеді. Тегешті, араластырғышты, түтікшелерді, сұйық сабынды табақтан алып тастайды. Табақты тексереді. Су тамшыларын жөкемен сүртіп алады.

5) Мұғалім табаққа тегешті, араластырғышты, түтікшелерді, сабынды салады. Тегешке қайта су құяды.

6) «Енді сен».

Қате бақылауы. Төгілген су.

Сөздік: тегеш, табақ, араластырғыш, тамшы, жөке, түтікше, көпіршік, сабынды су, сүрттік, құрғақ-ылғалды.

Жаттығу. Бала қатты сабынды үткіштен өткізіп, сұйық сабынның орнына пайдаланады.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен араластырғыш пен түтікшелерді қолдана отырып көпіршікті көпіртеді;

- бала көпіршікті мұғалімнің көмегімен (қол қолда) орындайды.

Жас шамасы: 2,5 – 3 жас.

Батады... батпайды

Құралдар. Табақ, суы бар әйнек тегеш, әртүрлі заттары бар тегеш: тиын, тығын, тас, моншақ, кішкене пластмассадан жасалған шар, жөке т.б. Екі тарелке: біреуі бататын заттарға, екіншісі батпайтын, су бетінде қалқитын заттарға арналған.

Мақсаты. Үйрету – балаға заттардың қасиеттерін батады, батпайды әдісі арқылы ажыратыға үйрету.

Түзете-дамыту – сәйкестендіру мен сұрыптау арқылы ақыл-ойын дамыту, зейінін шоғырландыру дағдысын дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім немесе бала құралдарды үстелге әкеледі. Мұғалім заттарды бір-бірден алады да, суы бар тегешке салады. Әр затты атап отырады. Мұғалім бақылайды – зат батады ма, жоқ па. Содан соң, заттарды бір-бірден шығарып, тиісті ыдысқа сала бастайды: «Батады», («батпайды»).

2) Мұғалім балаға бақылауды және ыдыстарға сұрыптап салуды жалғастыруды ұсынады. Қате бақылауы. Бақылауды мұғалім жасайды. Мұғалім баланың қатесін түземейді.

Сөздік: батады, батпайды, қалқиды, заттардың атауы.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен «батады»-«батпайды» әдісімен сұрыптайды.
Жас шамасы: 3,5 – 4 жас.

Үрімшемен (груша) суды аударып құю

Құрал. Табақ, екі тегеш, үрімше (груша), жөке.

Мақсаты. Үйрету- бір ыдыстан екінші ыдысқа үрімше арқылы құюға үйрету. Түзете-дамыту – қол білегінің бұлшықеттерін дамыту, қол қимылының кезектілігі мен үйлесімділігін дамыту, ұқыптылықты, өз бетімен жұмыс жасай білуін, ішкі жинақылығын дамыту.

Алғашқа көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған үрімше арқылы су құю әдісін көрсетемін». Мұғалім құралдары бар табақты үстелге әкеледі. Баланың оң жағына отырады.

2) Мұғалім жөкені алып, табақтың артына қояды.

3) Мұғалім үрімшені тұмсығымен суға түсіреді, үрімшені қысу арқылы ішіндегі ауаны сыртқа ығыстарады. Үрімшені баяу босатады. Ішіне су толғанша, күтіп тұрады.

4) Мұғалім үрімшіні екі қолымен қысу арқылы бос ыдысқа суды құяды. Әрекетті сол жақтағы ыдыс босағанша қайталайды.

5) «Құйдық». «Тегеш бос».

6) «Ал енді, табақты тексерейік, құрғақ па екен». Мұғалім тегештер мен жөкені табактан алады. Тексереді. Су тамшылары мен төгілген суды жөкемен сүртіп алады.

7) Мұғалім суы бар тегешті сол жаққа, бос ыдысты сол жаққа, ал үрімшіні ортасына қояды. Жөкені үрімшінің артына қояды.

8) «Енді сен».

Қате бақылауы. Төгілген су.

Сөздік: тегеш,табақ, үрімші, тамшы, жөке, құйдық, бос, құрғақ-ылғалды.

Жаттығу. Бала суды түтікшеге шприцке немесе пипеткаға сору арқылы құяды.

Күтілетін нәтиже:

- бала үрімші арқылы суды өз бетімен құяды;
- бала суды мұғалімнің көмегімен құяды (қол қолда).

Жас шамасы: 2,5 – 3 жас.

2 ҚОРШАҒАН ОРТАҒА КҮТІМ ЖАСАУҒА БАЙЛАНЫСТЫ ЖАТТЫҒУЛАР

Орындық тасымалдау
Үстел үстінен сыпыру
Дастархан жабдықтау
Қысқа сапты щеткамен едендегі қоқысты сыпыру
Бұрандаларды ағытып-бекіту (көлденеңінен)
Бұрандаларды ағытып-бекіту (тігінен)
Үстел жуу

Айна жуу

Орындық тасымалдау

Құрал: жеңіл, арқасытұтас жабық емес балалар орындығы.

Мақсаты. Үйрету – орындықты бір жерден екінші жерге ақырын және ұқыпты тасымалдауға үйрету. Түзете – дамыту – қимыл үйлесімдігін, қол бұлшықетінің күшін, денесін бағындыра білуін, дербестігін, әлеуметтік тәртібін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған орындықты қалай тасымалдау керектігін көрсетемін» - дейді.

2) Мұғалім орындықтың жанына барады, орындықтың арқалығы оң жақта (солақайларға сол жақта) болуы керек.

3) Оң қолымен орындықтың арқалығынан ұстайды, басбармағы қарама-қарсы орналасады.

4) Сол қолымен орындықтың отыратын бөлігінен ұстайды: төрт саусағы отыратын тақтайдың астында, ал басбармақ үстінде орналасады.

5) Мұғалім орындықты артқа еңкейтіп, еденде артқы екі аяғы қалатындай етіп ұстап тұрады.

6) Мұғалім орындықты көтереді «Көтердім». Аяқтарын түзу, төмен қаратып ұстап: «Апара жатырмын» - деп, таңдалған орынға апарады.

7) Мұғалім орындықты кері тәртіпте қояды: алдымен артқы екі аяғына, содан соң, ақырын алдыңғы екі аяғын қояды: «Қоямын» - дейді. Мұғалім орындыққа отырады.

8) «Енді сен».

Қатені бақылау. Орындықты тасымалдауда, қойғандағы шулы дыбыстар; тасымалдау барысында, орындықтың аяқтарының төмен қарамауы.

Сөздік: орындық, арқалығы, отыратын бөлігі, аяқтары, көтеремін, апарамын, ақырын қоямын.

Жаттығулар. Балалар әртүрлі арқалығы бар орындықтарды немесе арқалығы жоқ орындықтарды тасымалдайды. Балалар эллипс бойымен орындық алып жүреді. Балалар орындықты эллипс сызығына шеңбер құрып отыру үшін, қояды.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен орындықты басқа орынға ақырын және дұрыс тасымалдайды;

- бала орындықты мұғалімнің толық көмегімен тасымалдайды (қол үстінде қол).

Жас шамасы: 2-3 жас.

Үстел үстінен сыпыру

Құрал. Табақ, қоқыс салынған ыдыс (кептірілген мандарин қабығы, роза гүлінің күлтелері немесе қағаз қиқымдары), қалақша, тұзу сапты щетка, жабысқақ белгі.

Мақсаты. Үйрету- үстел үстінен қоқысты сыпырып алуға үйрету. Түзете-дамыту – қимыл үйлесімділігін дамыту, ұқыптылыққа, өз бетімен жұмыс істеуге, зейінін шоғырландыра білуге, әрекеттің реттілігін орындай білуге үйрету, білек күшін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған үстел үстінен қоқысты сыпыру әдісін көрсетемін». Мұғалім (немесе бала) құралдары бар табақты үстелге (үстел кіші болса, жанындағы орындыққа қояды). Мұғалім баланың оң жағында тұрады.

2) Мұғалім ыдыстағы қоқысты үстел үстіне шашады, қоқыс жерге түсіп кетпеуін қадағалайды.

3) Үстел ортасына белгіні жапсырады. «Белгіні көріп тұрсың ба?»

4) «Қазір біз қоқысты белгіге қарай сыпырамыз». Мұғалім щетканы мына үлгі бойынша ұстайды: басбармақ, орта, атыжоқ және шынашақ саптан ұстайды, ал сұқ саусақ саптың бойында жатады. Үстелдің сол жақ бұрышынан бастап, доға сызған тәрізді айналдыра қоқысты белгіге қарай сыпырады. Мұғалім осылайша сыпыра отырып, белгіні қоқыспен жабады. «Ал енді белгіні көріп тұрсың ба?». «Жоқ».

5) Мұғалім қалақшаны жиналған қоқыстың шетіне қойып, сыпырып қоқысты қалақшаға салады. Қоқысты түгел салып алу үшін, қалақшаны сәл артқа жылжытады.

6) «Енді қоқысты қоқыс себетіне саламыз». Мұғалім қалақшаның үстіне щетканы қойып, себетке апарды. Себет үстінде қалақшаны оң жаққа қарай еңкейтеді, қоқыс қалақшаның бір жағына қарай ығуы үшін. Қалақшаны себетке еңкейтіп, щеткамен қоқысты түгел себетке түсуіне көмектеседі.

7) Қалақша мен щетканы табаққа салып, сөредегі орнына апарды. (Қажет болса, ыдысқа тағы да қоқыс салады).

8) «Енді сен».

Қате бақылауы. Үстелде және еденде жиналмай қалған қоқыс.

Сөздік: қоқыс, белгі, щетка, қалақша, таза, сыпыру, шашу.

Жаттығу. Бала басқа жаттығулар барысында төгіліген жармаларды және де басқа да қоқыстарды сыпырады. Бала едендегі қоқысты сыпырады.

Күтілетін нәтиже:

- бала үстел үстінен қоқысты сыпырып алып, себетке салады;

- бала үстел үстінен қоқысты сыпыруды және себетке тастауды мұғалімнің жүйелі бағыттауымен орындайды;

- бала қоқысты сыпыруды мұғалімнің көмегімен орындайды (қол қолда).

Жас шамасы: 2,5 – 3 жас.

Дастархан жабдықтау

Құрал: табақ, кіші табақ, шыны аяқ, ас құралдары (қасық, шанышқы, пышақ), аталған ыдыстардың сұлбасы тігілген матадан тігілген майлық.

Мақсаты. Үйрету – дастарханды жабдықтауға үйрету: үстел үстіне майлықтағы сызба бойынша, құралдарды (қасық, шанышқы, пышақты) тиісті реттілікпен қоюға үйрету. Түзете- дамыту – шынайы заттарды сұлбасымен сәйкестендіруге, тегістікте бағдарлауға, ұқыптылыққа үйрету, қол мен көз қимыл үйлесімділігін дамыту.

Алғашқы көрсетілім

1) Мұғалім: «Мен саған дастарханды жабдықтау әдісін көрсетемін». Мұғалім табақты құралдарымен әкеледі, табақты ұстау әдісін көрсетіп өтеді.

2) Мұғалім табақтан шыны аяқты алып – үстелдің оң жақ жоғарғы бұрышына, майлықты – оң жақ төменгі бұрышына, кіші табақты шыны аяқтың сол жағына, пышақты – кіші табақтың сол жағына, қасықты – пышақтың сол жағына, шынышқыны – қасықтың сол жағына қояды. Табақты сөреге апарып қояды.

3) Мұғалім үстел басына орындыққа отырып, алдына майлықты қояды. Екі бұрышынан ұстап, өзінен кері қарай жаяды. Майлықтың жоғарғы бұрышынан оң қолымен, төменгі бұрышынан сол қолымен ұстап майлықты толық жаяды.

4) Мұғалім кіші табақты табақ сұлбасының үстіне қояды, содан соң шанышқыны сұлбаға қояды, қасықты және пышақты қояды. Шыны аяқты да сұлбасына сәйкестендіріп қояды. «Жабдықтадық».

5) Мұғалім ыдыстарды кері қарай үстел үстіне орналастырады.

6) Майлықты кері тәртіпте бүктейді. Табақты алып келіп, барлық

ыдысты: кіші табақты, ас құралдарын, майлықты кіші табақтың үстіне қояды. Соңында шыны аяқты қояды. Табақты орнына апарды.

7) «Енді сен».

Қатені бақылау: ыдыстар мен құралдар сұлбада орналаспаған.

Сөздік: жабдықтау, майлық, кіші табак, шыны аяқ, пышақ, шанышқы, қасық.

Жаттығу. Мұғалімбалаға үш сатылы сабақ арқылы, құрал атауларын түсінігінде, содан соң ауызша сөздігінде дамытады. Балалар сұлбасы жоқ майлықта құралдарды орналастыруға үйренеді. Балалар дастарханды өздері жасаған салатты жеу үшін, жабдықтайды.

Күтілетін нәтиже:

- бала майлықтағы сұлбасыз өз бетімен дастарханды жабдықтайды;
- майлықтағы сұлбаларға сүйене отырып, бала өз бетімен жабдықтайды;
- бала майлықтағы сұлбаларға ыдыстарды мұғалімнің көмегімен орналастырады.

Жас шамасы: 3-4 жас.

Қысқа сапты шетканы қолдана отырып, еденнен қоқысты сыпыру

Құрал. Табақ, қоқыс салынған ыдыс (кептірілген мандарин қабығы, роза гүлінің күлтелері немесе қағаз қиқымдары), қалақша, тұзу сапты шетка, жабысқақ белгі, бор.

Мақсаты. Үйрету- еденнен қоқысты сыпырып алуға үйрету. Түзетедамыту – қимыл үйлесімділігін дамыту, ұқыптылыққа, өз бетімен жұмыс істеуге, зейінін шоғырландыра білуге, әрекеттің реттілігін орындай білуге үйрету, білек күшін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған еденнен қоқысты сыпыру әдісін көрсетемін». Мұғалім (немесе бала) құралдары бар табақты үстелге (үстел кіші болса, жанындағы орындыққа қояды). Мұғалім баланың оң жағында тұрады.

2) Мұғалім ыдыстағы қоқысты еденге шашады. Шашылған қоқысты айналдыра бормен шеңбер сызып қоршайды.

3) Шашылған қоқыс ортасына белгіні жапсырады. «Белгіні көріп тұрсың ба?»

4) «Қазір біз қоқысты белгіге қарай сыпырамыз». Мұғалім шетканы мына үлгі бойынша ұстайды: басбармақ, орта, атыжоқ және шынашақ саптан ұстайды, ал сұқ саусақ саптың бойында жатады. Үстелдің сол жақ бұрышынан бастап, доға сызған тәрізді айналдыра қоқысты белгіге қарай сыпырады. Мұғалім осылайша сыпыра отырып, белгіні қоқыспен жабады. «Ал енді белгіні көріп тұрсың ба?». «Жоқ».

5) Мұғалім қалақшаны жиналған қоқыстың шетіне қойып, сыпырып қоқысты қалақшаға салады. Қоқысты түгел салып алу үшін, қалақшаны сәл артқа жылжытады.

6) «Енді қоқысты қоқыс себетіне саламыз». Мұғалім қалақшаның үстіне щетканы қойып, себетке апарды. Себет үстінде қалақшаны оң жаққа қарай еңкейтеді, қоқыс қалақшаның бір жағына қарай ығуы үшін. Қалақшаны себетке еңкейтіп, щеткамен қоқысты түгел себетке түсуіне көмектеседі.

7) Қалақша мен щетканы табаққа салып, сөредегі орнына апарды. (Қажет болса, ыдысқа тағы да қоқыс салады).

8) «Енді сен».

Қате бақылауы. Еденде жиналмай қалған қоқыс.

Сөздік: қоқыс, белгі, щетка, қалақша, таза, сыпыру, шашу.

Жаттығу. Бала басқа жаттығулар барысында төгіліген жармаларды және де басқа да қоқыстарды сыпырады. Бала едендегі қоқысты сыпырады.

Күтілетін нәтиже:

- бала едендегі қоқысты сыпырып алып, себетке салады;

- бала едендегі қоқысты сыпыруды және себетке тастауды мұғалімнің жүйелі бағыттауымен орындайды;

□ бала қоқысты сыпыруды мұғалімнің көмегімен орныдайды (қол колда).

Жас шамасы: 2,5 – 3 жас.

Бұранданы (болт) ағыту және бекіту (көлденең орналасқан)

Құралдар: әртүрлі диаметрлі гайкалары бар көлемдері әртүрлі бес бұранда орналасқан тақтайша.

Мақсаттары. Үйрету – әртүрлі диаметрлі гайкаларды ағытып, бұранданың тиісті көлеміне сәйкестендіріп бекітуге үйрету. Түзете-дамыту – қол қимылының үйлесімдігі мен нақтылығын, жетекші қолдың білек қимылын, ұқыптылықты, нақтылық пен дәлділігін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған гайкаларды ағыту және бекіту әдісін көрсетемін».

2) Мұғалім немесе бала гайкалары бар бұрандалар орналасқан тақтайшаны екі жағынан ұстап, үстелге әкеліп қояды.

3) Мұғалім тақтайшаны үлкен бұрандасын оң жаққа қаратып қояды.

4) Мұғалім тақтайшаны сол қолымен демеп ұстап, оң жақтағы бірінші гайканы ағыта бастайды (ескерту: солақай бала тақтайшаны оң қолымен демеп, сол қолымен гайканы ағытады). Гайканы тақтайшаның жоғар жағына, сәйкес келетін бұранданың тұсына қояды. «Ағыттық».

5) Мұғалім тағы біреуін ағытады да, сәйкес бұранданың тұсына

қояды. «Ағыттық». Ары қарай, мұғалім балаға жалғастыруға ұсынады: «Енді сен».

6) Барлық гайка ағытылғаннан соң, мұғалім айтады: «Мен саған гайкаларды бекіту әдісін көрсетемін». Мұғалім үлкен гайканы алып, бекітеді. «Бекіттік». Сол қолымен тақтайшаны демеп ұстап тұрады. Ары қарай, мұғалім балаға ұсынады: «Енді сен».

7) Жұмыс аяқталғаннан соң, құрал орнына апарылады.

Қате бақылауы. Гайка аяғына дейін бұралмаған.

Сөздік: бұранда, гайка, тақтайша, ағыттық, бекіттік, сәйкес келеді, сәйкес келмейді, үлкен, кішкентай.

Жаттығулар: барлық гайкалар ағытылғаннан кейін, тақтайша 180 ° бұрылады. Бала гайкаларды көзбен сәйкестендіру немесе өлшеп-көру арқылы тиістісін тауып, бекітеді.

Күтілетін нәтиже:

- бала гайканы өз бетімен ағытып, бекітеді;

- бала өз бетімен гайкаларды ағытады, тек үлкен диаметрлі гайканы бекітеді;

- бала өз бетімен гайканы ағытады, мұғалімнің көмегімен (қол қолда) бекітеді.

Жас шамасы: 2,5 - 3 жас.

Бұранданы (болт) ағыту және бекіту (тігінен орналасқан)

Құралдар: әртүрлі диаметрлі гайкалары бар көлемдері әртүрлі тігінен орналасқан он бұрандалы тақтайша.

Мақсаты. Үйрету – балаға әртүрлі диаметрлі гайканы ағытып және тиісті бұрандаға сақинасын (шайба) қолдана отырып бекітуге үйрету.

Түзете-дамыту – қол қимылының үйлесімдігі мен нақтылығын, жетекші қолдың білек қимылын, ұқыптылықты, нақтылық пен дәлділігін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған гайкаларды ағыту және бекіту әдісін көрсетемін».

2) Мұғалім немесе бала гайкалары бар бұрандалар орналасқан тақтайшаны екі жағынан ұстап, үстелге екіліп қояды.

3) Мұғалім тақтайшаны қырымен өз алдына қояды: гайкалары оң жаққа (солақайларға сол жаққа) қарайды. Екі қолдың бірдей үйлескен қимылы көрінуі үшін, бала мұғалімге қарама-қарсы отырады.

4) Мұғалім ең үлкен бұранданы ағытудан бастайды. Сол қолымен тақтайшаның бір жағындағы бұранданың қалпағынан ұстап, екінші жағындағы гайканы ағытады. Ағытып болғаннан соң, мұғалім гайканы тақтайшаның оң жағына қояды. «Ағыттық». Мұғалім сақинаны (шайба-

ны) шешіп, гайканың жанына қояды. «Сақинасын шештік». Сол қолымен бұранданы тетіктен босатып, суырып алады: «Бұранданы шығардық». Бұранданы тақтайшаның сол жағына қояды.

5) Мұғалім «құлақты» гайканы ағытады. Құлақтарын үш саусақпен ұстайды. Гайканы ағытқаннан кейін, тақтайшаның оң жағына қойып: «Ағыттық» - дейді. Сақинасын шешіп, гайканың жанына қояды: «Сақинасын шешеміз». Сол қолымен босап қалған бұранданы тетіктен суырып алады да: «Бұранданы шығарамыз»- дейді. Мұғалім бұранданы тақтайшаның сол жағына қояды.

6) «Енді сен».

7) Барлық гайка ағытылғаннан соң, мұғалім айтады: «Мен саған гайкаларды бекіту әдісін көрсетемін». Мұғалім ең үлкен бұранданы алып, тиісті тетікке кіргізеді, оң жағынан сақинасын кигізеді және бұрандаға гайканы оң қолымен бекітеді. Сол қолымен бұранданың қалпағын ұстап тұрады. «Бекіттік». Ары қарай, мұғалім балаға ұсынады: «Енді сен».

8) Жұмыс аяқталғаннан соң, құрал орнына апарылады.

Қате бақылауы. Гайка аяғына дейін бұралмаған. Сақиналары киілмеген.

Сөздік: бұранда, гайка, сақина (шайба), «қалпағы», «құлағы», тақтайша, ағыттық, бекіттік, сәйкес келеді, сәйкес келмейді, шығардық, кигіздік, үлкен, кішкентай.

Күтілетін нәтиже:

- бала гайканы өз бетімен ағытып, бекітеді;
- бала өз бетімен гайкаларды ағытады, тек үлкен диаметрлі гайканы бекітеді;
- бала өз бетімен гайканы ағытады, мұғалімнің көмегімен (қол қолда) бекітеді.

Жас шамасы: 4 – 4,5 жас.

Үстел жуу

Құрал: үстел, табақ, 2 суы бар тегеш, үстел жууға арналған жөке, сабын салғышқа салынған сабын.

Мақсаты: Үйрету– сабынды қолдану арқылы үстел жууға, шүперекпен құрғатып сүртуге үйрету. Түзете-дамыту – қимыл нақтылығын дамыту, кеңістікте бағдарлауға, «көзбен қол» үйлесімділігін, ұқыптылығын, өз бетімен жұмыс жасау дағдысын дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған үстел жуу әдісін көрсетемін. Ол үшін, алдымен алжапқыш киеміз». Мұғалім мен бала алжапқыш киеді.

2) Мұғалім (немесе бала) құралдары бар табақты әкеліп, үстелдің сол жағында тұрған орындыққа қояды.

3) Мұғалім айтады: «Мен үстелдің жартысын жуамын, ал екінші жартысын сен жуасың». (Мұғалім үстелдің жоғарғы жағын жуады, төменгі жағын балаға қалдырады).

4) Мұғалім жөкені бірінші тұрған тегештегі суға малып, сулайды да, сәл сығып алады. «Үстелді ылғалдап аламыз».

5) Мұғалім сол қолын үстелге тіреп, оң қолымен үстелді сол жақтан оң жаққа қарай жөкені жүргізіп, сулайды. Үстелдің оң жақ шетіне жеткенде, жөкемен суды қайырып алады (үтір), онысы су жерге тамып кетпеуі үшін жасалған қимыл.

6) Мұғалім жөкені суға салып шайқайды да, орнына қояды.

7) Мұғалім сабынды алып, суламай, үстел үстінде өрнек салады.

8) Мұғалім сабынды суға малып, шайқап алып, орнына салады.

9) Мұғалім жөкені алып, солдан оңға қарай өрнек сала отырып жуады. Жөкемен үстелдің жоғарғы жартысының жиектерін сүртеді.

10) Мұғалім жөкені шайқап: «Сабынды жуып аламыз». Солдан оңға қарай сабынды сүртіп алады. Үстелдің оң жағында «үтір» жасайды. Содан оңға жасалған әр «жолақтан» соң, мұғалім жөкедегі сабын мен көбікті балаға көрсетеді. Соңында жөкені суда жуады.

11) «Ал енді, үстелді таза сумен сүртіп аламыз». Мұғалім шүперекті алып, екінші тегеште сулап алады да, сығып алып, содан оңға қарай сабынның қалдығын сүртіп алады. Үстел шетінде «үтір» жасайды. Осы шүперекпен үстел жиегін сүртіп алады.

12) Мұғалім шүперекті жуады да орнына қояды.

13) «Үстелді құрғатып сүртеміз». Мұғалім екінші шүперекті алады да, үстелді және жиектерін сүртеді.

14) «Енді сен». (Егер бірінші тегештегі су лай болып қалса, су ауыстырылады. Ол үшін, мұғалім еденге еден жуатын шүперекті төсеп, үстіне шелек қояды да лай суды төгеді. Егер де, тегешті шайқау қажет болса, таза су құйылып шайқалады. Шелек орнына қойылады).

15) Бала өзіне берілген бөлікті жуып болғаннан соң, жұмыс орны жиналады. Тазалап сүртілген құралдар орындықта тұрған табаққа қойылады. Су болған шүперектер кептіргішке жайылады. Табақ сөреге апарылады. Егер қажет болса, бала еденді сүркішпен сүртіп алады.

Қате бақылауы. Едендегі төгілген су.

Сөздік: тегеш, жөке, сабын, сабындау, шайқау, сүрту, құю-төгу, құрғақылғалды, таза-лас.

Жаттығу. Бала үстел аяқтарын жоғарыдан төмен қарай жуады. Орындық жуады: алдымен арқалығын, содан соң, отыратын жерін, артынан аяқтарын. Бала басқа да жиһаздарды жуады (сөрелі).

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен үстел жуады;

- бала үстелді мұғалімнің жүйелі бағыттауымен жуады.

Жас шамасы: 4-5 жас.

Айна жуу

Құралдар: қабырғаға ілінген айна, табак, тегеш, айна жууға арналған шүперек, құрғақ шүперек, әйнек жуатын сұйықтық.

Мақсаты. Үйрету – арнайы сұйықтықты қолдану арқылы балаға айна жууға үйрету, айнаны шүперекпен құрғатып сүртуге үйрету. Түзете- дамыту мақсаты – қимылының нақтылығын дамыту, кеңістікті бағдарлауын, қол мен көз қимылының үйлесімділігін, ұқыптылығын, өз бетімен жұмыс істей білуін дамыту.

Алғашқы көрсетілім

1) Мұғалім: «Мен саған айна жуу әдісін көрсетемін» - дейді. Мұғалім мен бала алжапқыш киеді.

2) Мұғалім құралдары бар табакты айнаның жанына алып келеді де, үстелге қояды.

3) Еден сүртетін шүперекті айнаның астына төсейді. Мұғалім тегешке су құйып, шүперекті суға батырып, оны сығады да: «Айнаны сумен жуа-мыз».

4) Мұғалім айнаны қол қимылын айналдыра отырып, айнаның бетімен солдан оңға, жоғарыдан төмен қарай сүртеді. Сол қолымен тұтқадан ұстап тұрады.

5) «Енді айнаны жууға арналған сұйықтықпен ылғалдаймыз». Мұғалім сұйықтықты айна бетіне, солдан оңға және жоғарыдан төмен қарай шашады.

6) «Енді құрғатып сүртемің». Мұғалім құрғақ шүперекті алып, айна-ны ауналдыра құрғатып сүртеді. Қажет болса, сұйықтықты тағы шашады.

7) Жұмыс соңында мұғалім су болып қалған шүперекті кептіргішке жаяды да, құрғақ шүперек алады.

8) «Енді сен».

9) Жұмыс соңында бала құралдарды орнына апарарды.

Қате бақылауы. Айна бетінің саталдығы. Айнаның жуылмаған, құрғатып сүртілмеген жерлерінің қалуы.

Сөздік: айна, шүперек, жууға арналған сұйықтық, ылғалды-құрғақ, лас-таза, сулаймын, сүртемің.

Жаттығу. Бала айнаны тек сумен ғана жуып, құрғатып сүртеді.

Күтілетін нәтиже:

- бала айнаны өз бетімен жуады.

- бала айнаны мұғалімнің жүйеленген бағыттауымен орындайды.

- бала айнаның тек бір бөлігін ғана жуады.

Жас шамасы: 5-5.5 жас.

3) Өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларына байланысты жаттығулар

Қол жуу
Ыдыс жуу
Кір жуу
Үтіктеу
Жеміс жуу
Майлық бүктеу
Бастырма ілгекті ағытып-бекіту
Жабысқыш-ілгекті ағытып-бекіту
Түймені ағытып-бекіту
Сыдырма ілгекті ағытып-бекіту
Белдікті ілгекті ағытып-бекіту
Бант шешіп-балау
Фастекс ілгекті ағытып-бекіту
Бауды шешіп-өткізу
Аяқ киім тазалау

Қол жуу

Құралдар: шелек, үлкен тегеш, суы бар құмған, сабыны бар сабын салғыш, жөке, тегеш жуатын щетка, алжапқыш, орамал, үстел сүртетін шүперек, еден сүртетін шүперек.

Мақсаты. Үйрету – балаға қолын сабынмен жуып, орамалмен сүртуге үйрету, қолданылған ыдыстар мен заттарды қолданылғаннан кейін қалпына келтіруге үйрету. Түзете-дамыту – қолдың қимылының үйлесімдігі мен нақтылығын дамыту, жаттығуды орындауда іс-әрекеттің кезектілігін сақтауға, ұқыптылыққа үйрету.

Алғашқы көрсетілім

1) Мұғалім: «Мен саған қол жуу әдісін көрсетемін. Сумен жұмыс жасаймыз. Алжапқыш кию керек». Мұғалім мен бала алжапқыш киеді.

2) Мұғалім (немесе бала) құралдары бар табақты үстелге әкеледі. Суы бар құмғанды бөлек әкеледі. Құмғанды табақтың оң жағына қояды.

3) Табақтағы барлық құрал келесі тәртіппен орналастырылады:

- щетка табақтың сыртына, қылымен төмен қаратып қойылады;
- сабын үстелдің сол жақ жоғарғы жағына қақпағы ашылып қойылады.

Қақпағы оң жағына қойылады;

- орамал табақтың сол жағына қойылады да екі қимылмен жайылады: солға және төмен;

- шүперек табақтың сол жағына орналастырылады, орамалдың жанына (оң жағында);

- мұғалім сол қолымен табақты көтеріп, оң қолымен табақты суырып алады;

- мұғалім тегешті үстелге қойып, табақты сөреге апарды.

4) Мұғалім құмғаннан белгіге дейін тегешке су құяды. Құмғанды тегештің үстінде еңкейтіп тұрып, соңғы тамшыны сүртіп алады. Құмғанды орнына қояды.

5) Мұғалім қолын суға, алақанын төмен қаратып салады, аударады. Содан соң, қолын судан шығарып, алақандарын біріктіріп, қайық жасап ұстап тұрады. Судың ағып кеткенін күтеді.

6) Мұғалім оң қолымен сабынды алып, айналдыра отырып, сол алақанын сабындайды. Содан соң, сабынды сол қолына ауыстырып, оң алақанын сабындайды.

7) Мұғалім сабынды суда шайқап, сабын салғышқа салып қояды.

8) Мұғалім «сабынды қолғап» жасайды: алдымен алақанды алақанға үйкейді, содан соң, оң алақанымен сол қолының сырт жағын, білек тұсын үйкейді. Ары қарай, сол қолының әр саусағын ары-бері айналдыра отырып, сабындайды. Басбармақтан бастап, шынашақпен аяқтайды. Соңында, шынашақтан бастап, әр саусақтың бойымен, толқын тәрізді қимыл жасап, сұқ саусақпен жүріп өтеді. Білекті де сабындап өтеді.

9) Тура солай оң қолды да сабындайды.

10) «Сабындадық, енді жуамыз».

11) Мұғалім қолын тегешке салып, сабынды жуады: сол қолымен суды оң қолына құяды, оң қолымен сол қолына құяды.

12) Мұғалім алақанын қайық жасап, су ағып кеткенше күтеді.

13) Мұғалім алақандарын орамалға қойып, құрғатады, аударып, сырт жағын құрғатады. Әр саусағын айналдыра уқалап сүртеді, білегін сүртіп аяқтайды.

14) Мұғалім балаға таза орамалды көрсетеді (қолымызды тазалап жудық).

15) Егер, орамал су болып қалса, оны мұғалім кір жайғышқа жайып қояды.

16) Мұғалім жұмыс орнын жинауға кіріседі. Үстел астындағы шелекті шығарады, еден жуатын шүперекті еденге жайып, үстіне шелекті қояды.

17) Мұғалім щетканы алып, тегештің жиегіндегі сабын жұғындысын тазалайды. Щетканы айналдыра қозғап, жуады. Щетканы орнына қояды.

18) Мұғалім екі қолымен тегешті ұстап, суды төгеді. Соңғы тамшыны жөкемен сүртіп алады. Тегешті орнына қояды.

19) «Тегешті шайқау керек». Мұғалім тегешке таза су құйып, щеткамен тегештің ішін тағы жуады. Щетканы шайқайды. Суды шелекке төгеді.

20) «Ал енді үстелді тексереміз». Мұғалім тегешті шелекке қояды, тегешке құмғанды қояды, сабын салғыш пен щетканы да салады.

Барлығын орамалмен жауып қояды. Үстел үстіне төгілген судың бар жоғын тексереді.

21) Мұғалім үстелдегі суды солдан оңға қарай түзу бағытта шүперекпен сүртеді.

22) Сулы шүперекті кебу үшін, кір жайғышқа жаяды.

23) Мұғалім сөреден табақты алып, үстел үстіне қояды. Орамалды алып, үш рет бүктеп, табақтың сол жағына қояды. Құмғанды сөреге апарды. Сабын салғышты табаққа, орамалдың жоғарғы жағына қояды. Щетканы сабын салғыштың оң жағына қояды. Тегешті табаққа қойып, табақты сөреге апарды. Шелекті үстел астына жылжытады. Шүперекпен бетін жауып қояды. Алжапқышты шешеді.

24) «Енді сен қолыңды жу».

Қате бақылауы. Лас орамал, үстел үстіне төгілген су.

Сөздік: тегеш, шелек, орамал, щетка, құмған, сабын салғыш, сабын, шүперек, құрғақ, таза, сулы, лас, құямын, сулаймын, сабындаймын, шайқаймын, жуамын, төгемін, сүртемін, қоямын, жабамын, апарамын, жаямын.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен қол жуып, құралдарды орнына апарды;
- бала мұғалімнің жүйелі бағыттау көмегімен орындайды.
- бала мұғалімнің көмегімен (қол қолда) қол жуады. Мұғалім жұмыс орнын өзі жинайды.

Жас шамасы: 3,5-4 жас.

Ыдыс жуу

Құралдар: табақ, алжапқыш, екі тегеш, тегеш жуатын щетка, лас ыдыс (кеселер, кіші табактар, қасық), сабын салғышқа салынған сабын, ыдыс жуатын сабын салғышқа салынған жөке, құмған, орамал, үстел сүртетін шүперек, еден жуатын шүперек, шелек, қол сүртетін орамал.

Мақсаты. Үйрету – ыдысты жуып, сүртуге үйрету.

Түзете-дамыту – екі қолдың қимылының үйлесімдігі мен нақтылығын дамыту, әрекеттің жасалу тізбегінің тәртібін сақтауға, ұқыптылыққа үйрету.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған ыдыс жуу әдісін көрсетемін. Алжапқыш кейік». Алғашқы көрсетілімде екі кіші табақ қолданылады.

2) Мұғалім немесе бала құралдары бар табақты үстелге әкеледі.

3) Мұғалім құралдарды келесі тәртіпте орналастырады: табақтың алдына екі тегеш қатар қойылады. Сол жақ тегеште құмғанның тұтқасы балаға қарап тұрады. Ол жұмыс қай тегештен басталатынын білдіреді. Тегештердің ортасына қақпақтары ашылған сабыны бар және жөкесі бар

сабын салғыштар орналастырылады. Тегештің оң жағына ыдыс сүртуге арналған орамал қойылады. Үстел сүртетін шүперек кір жайғышта ілініп тұрады. Шелек еден жуатын шүперекпен үстелдің астында тұрады. Мұғалім лас кіші табақтарды сол жақ тегештің жоғар жағына, щетканы тарелкелердің оң жағына қояды. Мұғалім табақты сөреге апарды.

4) «Су әкелейік» (құмғанда су болмаса).

5) Мұғалім тегештерге белгіге дейін су құяды. Құмғанды жөкесі бар сабын салғыштың жоғар жағына қояды.

6) Мұғалім кіші табақты алып, тегештің түбіне салады. Оң қолымен жөкені алады да, сол жақтағы тегештегі суға батырады. «Жөкені суладық, енді сабындаймыз». Мұғалім жөкені сол қолына алмастырып, оң қолымен сабынды алып, айналдыра отырып, сабындайды. Сабынды шайқап, орнына салады.

7) Мұғалім жөкені қайта оң қолына алмастырып, сол қолымен кіші табақты көтереді де (кіші табақты тегештің түбіне тігінен тұрғызылып ұсталады, жоғары көтерілмейді) жиегінен бастап айналдыра сабындалады.

8) Кіші табак толығымен сабындалғаннан соң, тегештің түбіне жатқызылады да, екінші жағын сабындау үшін, көтереді. Ары қарай, кір мен сабын жуылып, кіші табак қайта тегеш түбіне жатқызылады. Мұғалім жөкені шайып, сығып, орнына салады.

9) Мұғалім екі қолымен кіші табақты судан шығарып, екінші тегештегі таза суға салады. Кіші табақты шайқайды: сол қолымен ұстап, оң қолымен суды жан-жағынан құяды.

10) Мұғалім екі қолымен кіші табақты судан шығарып, орамалдың ортасына қояды. Орамалдың бұрыштарын конверт (бесінші майлық сияқты) ұксатып жинап, әр бұрышымен суды сіңіртіп сүртеді.

11) Мұғалім балаға екінші кіші табақты жууға ұсынады (суды ауыстыруға болады).

12) Екінші кіші табак жуылып болғаннан соң, мұғалім: «Енді жұмыс орнын жинаймыз»-дейді.

13) Мұғалім үстел астынан шелекті шығарады. Шүперекті еденге төсейді.

14) Мұғалім щетканы алып, бірінші тегештегі сабын жұғындысын жуады. Суды шелекке төгеді. Мұғалім екінші тегеште сабын жұғындысы болса, оны да щеткамен жуады да, суды шелекке төгеді.

15) Мұғалім шелекке екі тегешті қояды, үстіне құмғанды, сабын және жөке салынған сабын салғыштар қойылады. Мұғалім шүперекпен үстелді сүртеді.

16) Мұғалім сабын салғыштардың түбін сүртеді. Құмғанды қырымен жатқызып, түбін, ішін және сыртын сүртеді. Тегешті қырымен тұрғызып, түбін, ішін және сыртын сүртеді. Осылайша екіншісін де сүртеді.

17) Сулы шүперектерді кір жайғышқа апарады. Еден су болса, еден сүрткішпен сүртеді. Қолын орамалмен сүртеді, алжапқышты шешеді.

Қате бақылауы. Төгілген су.

Сөздік: кіші табақ, құмған, сабын, сабын салғыш, жөке, щетка, шелек, тегеш, шүперек, орамал, сабындадық, шайқадық, сүрттік, құрғақ, су, сабынды, лас, таза, ыдыс.

Жаттығулар: бала басқа ыдыс құралдарын жуады: кесе, қасық, кіші және шұңғыл табақтар, шанышқы, пышақ, тақтай.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен ыдыс жуып, жұмыс орнын жинайды;
- бала ыдысты жуып, жұмыс орнын мұғалімнің көмегімен орындайды.

Жас шамасы: 4 – 4,5 жас.

Кір жуу

Құралдар: табақ, алжапқыштар, екі тегеш, құмған, тегеш жуатын щетка, кір майлықтар (бет орамалдар) салынған себет, сабын салынған сабын салғыш, орамал, үстел сүртетін шүперек, еден сүртетін шүперек, шелек.

Максаты. Үйрету – балаға кір жууға үйрету.

Түзете-дамыту – қол қимылының үйлесімдігі мен нақтылығын, қол бұлшықетінің күшін дамыту, әрекеттің тәртібі мен тізбегін сақтауға, ұқыптылыққа үйрету.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған кір жуу әдісін көрсетемін. Алжапқыш киеміз. Жеңімізді түреміз». Алғашқы көрсетілімге кішкене дағы бар (дақ тез жуылуы керек. Шаң сүрткен шүперек жарайды) таза шүперек алынады.

2) Мұғалім немесе бала құралдары бар табақты үстелге әкеледі. Мұғалім құралдарды келесі тәртіпте орналастырады:

- екі тегешті үстел шетіне, балаға жақын қояды;
- тегештердің ортасына сабын салынған сабын салғышты, оның жоғар жағына тегеш жуатын щетканы қояды;
- сол жақтағы тегештің артына кір майлықтар салынған себетті қояды;
- сол жақтағы тегеште құмған бар;
- тегештердің оң жағында үстел сүртетін шүперек жатыр;
- үстел астында шелек, беті шүперекпен жабылған.

3) «Су әкелейік. Сен құмғанды дұрыс ұстау әдісін ұмытқан жоқсың ба?». Мұғалім құмғанды ұстау әдісін көрсетеді.

4) Мұғалім суды тегешке, белгіге дейін құяды. «Алдымен мен жуамын, содан соң сен».

5) Мұғалім майлықты алып, қарайды, кір жерін тауып, балаға көрсетеді: «Шүперек кір».

6) Мұғалім шүперекті сол жақтағы тегешке салады, сулайды, содан соң, сол алақанына кір дағы көрінетіндей етіп, жаяды.

7) Мұғалім сабынды оң қолымен алып, суға батырып алады да, айналдыра отырып, дақ пен жан-жағына жағады.

8) Мұғалім сабынды суға салып, шайқап алып, қайта сабын салғышқа салады.

9) Мұғалім майлықты екі қолымен алып, екі шетін жұдырығына қысып ұстайды, дақ ортасында көрініп тұрады. Шүперекті ысқылай бастайды.

10) Бірнеше рет ысқылағаннан соң, мұғалім шүперекті жазып қарайды, дағы кетті ме жоқ па, кетпеген болса, қайта ысқылайды.

11) Дақ жуылғаннан соң, шүперекті суға малып, сабынын жуады.

12) Мұғалім шүперектің жоғарғы бұрыштарынан алып, «гармошка» ұқсатып жиырып, жинайды. Содан соң, жиырылған шүперекті оң қолына, жұдырығына алып, сығады. Сол қолымен оң жұдырығының төмен жағынан жұдырығына қысып сығады, содан соң, қайта оң қолымен, осылайша шүперектің бойымен сығып шығады.

13) Мұғалім шүперекті жазып, қарайды да, балаға көрсетеді: «Таза».

14) Мұғалім шүперекті оң жақтағы тегешке салып, шайқайды. Шүперекті көтермей, түбіне батырады да, сабынын жуады. Аударып, тағы батырады.

15) Мұғалім шүперекті «гармошка» әдісімен сығады. Жазып, тағы қарайды: «Иә, таза. Енді жаямыз». Мұғалім шүперекті кір жайғышқа жайып, қыстырғышпен қыстырады.

16) Мұғалім және бала үстелге оралады. Мұғалім балаға екінші майлықты жууды ұсынады: «Енді сен».

17) Бала жуып болғаннан соң, жұмыс орны ыдыс жуу әдісіндегідей тәртіппен жиналады.

18) Қате бақылауы. Төгілген су, шала жуылған дақ.

Сөздік: құмған, сабын, сабын салғыш, щетка, шелек, тегеш, шүперек, қыстырғыш, жудық, сабындадық, шайқадық, сүрттік, жайдық, қыстырдық, құрғақ, су, сабынды, кір, таза, кір майлық.

Жаттығулар: бала басқа да нәрселерді жуады: беторамал, қуыршақ киімдерін.

Күтілетін нәтиже:

бала өз бетімен кір жуып, жұмыс орнын жинайды;

бала кірді жууды және жұмыс орнын жинауды мұғалім көмегімен

орындайды.

Жас шамасы: 4 – 4,5 жас.

Үтіктеу

Құралдар: үтіктеуге арналған тақта, үтік қойғышымен, үтік, қыз-мыж майлықтар салынған себет, үтіктелген майлыққа арналған себет. (Үтікті тоққа тек мұғалім қосып, өшіреді).

Мақсаты. Үйрету – техникалық қауіпсіздік ережелерін сақтай отырып, балаға үтіктеуге үйрету.

Түзете-дамыту – қол қимылының үйлесімдігі мен нақтылығын дамыту, әрекеттің орындалу тәртібі мен тізбегін сақтауға, ұқыптылыққа үйрету.

Алғашқы көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған үтіктеу әдісін көрсетемін». Мұғалім мен бала үстелге майлықтары бар және үтіктелген майлық салатын себеттерді әкеледі.

2) Мұғалім үтікті тоққа қосады. Жарығы жанғанына баланың назарын аударады. Мұғалім балаға үтіктің жарығы сөнгенше күтуді ұсынады.

3) Мұғалім үтіктің қызғанын тексеріп көреді. Ол үшін, мұғалім сол қолын арқасына қайырып ұстап, оң қолымен үтікті алып, тақтаның матасының үстімен жүргізеді. Үтікті қойғышқа қойып, оң қолымен матаны сипап көреді. Алақаны мен жылуды сезінеді. Балаға ұстап көруін ұсынады: «Ыстық па?».

4) Мұғалім үтікті орнына қойып, үтікті тоқтан өшіреді.

5) Мұғалім майлықты екі қолымен тақтаға жайып, сол қолын артына жібереді де, оң қолымен үтікті алады, майлықты үтіктейді.

6) Мұғалім майлықты екіге бүктеп, тағы, әсіресе бүгілген жерін үтіктейді.

7) Мұғалім майлықты себетке салады.

8) Мұғалім балаға ұсынады: «Енді сен».

Қате бақылауы. Майлықтағы қыз-мыж.

Сөздік: үтік, үтіктеуге арналған тақта, майлық, үтіктедік, бүктедік, ыстық.

Жаттығулар: бала басқа да нәрселерді үтіктейді: беторамалдарды, қуыршақ киімдерін, майлықтарды және оларды әртүрлі әдіспен бүктейді.

Күтілетін нәтиже:

бала өз бетімен майлықтарды үтіктеп, бүктейді;

бала майлықтарды үтіктеуді және бүктеуді мұғалімнің көмегімен орындайды.

Жас шамасы: 3,5 - 4 жас.

Жеміс жуу

Құралдар: табақ, алжапқыштар, жемістер (2 алма немесе алмұрт), 2 теғеш, екі фарфорлы табақ, жеміс жууға арналған щетка, жеміс сүртетін орамал, үстел сүртетін шүперек, құмған, шелек, еден сүртетін шүперек.

Мақсаты. Үйрету – балаға жеміс жууды үйрету.

Түзете-дамыту - қол қимылының үйлесімдігі мен нақтылығын дамыту, әрекеттің орындалу тәртібі мен тізбегін сақтауға, ұқыптылыққа, зейінін шоғырландыра білуге үйрету.

Алғашқы көрсетілім. «Мен саған жеміс жуу әдісін көрсетемін. Алжапқыш киеміз».

- 1) Мұғалім немесе бала құралдары бар табакты үстелге әкеледі.
 - 2) Мұғалім құралдарды келесі тәртіпте үстелге орналастырады:
 - екі тегешті үстел шетіне, балаға жақын қояды;
 - екі тегештердің ортасына салғышқа салынған жеміс жууға арналған щетканы қояды;
 - сол жақтағы тегешке құмған қояды;
 - тегештердің артына тарелкелерді қояды, сол жақтағы терелкеде жемістер бар;
 - үстел сүртетін шүперек кір жайғышта ілініп тұр;
 - жеміс сүртетін орамал тегештердің оң жағында орналастырылады;
 - үстел астында шелек, бетіне шүперек жабылған;
 - тегеш жууға арналған щетка тарелкелердің оң жағына қойылады.
 - 3) «Су әкелейік. Сенің есінде ме, құмғанды қалай ұстаймыз?».
- Мұғалім құмғанды дұрыс ұстау әдісін көрсетеді.
- 4) Мұғалім суды белгіге дейін құяды. «Алдымен алманы мен жуамын, содан соң сен».
 - 5) Мұғалім баладан қай алманы ұнататынын сұрайды, өзі басқасын алады.
 - 6) Алманы сол жақтағы тегешке салады да, сол қолымен ұстап тұрып, оң қолымен су құяды, жан-жағын түгел сулап шығады.
 - 7) Мұғалім оң қолымен щетканы алып, сол қолымен алманы ұстап тұрып, айналдыра отырып жуады. Әсіресе алманың шұңғыл жерлерін жуады.
 - 8) Мұғалім щетканы суда шайқап, орнына салады.
 - 9) Мұғалім екі қолымен алманы ұстап, екінші таза суы бар оң жақ тегешке салады.
 - 10) Мұғалім алманы сол қолымен ұстап тұрып, оң қолымен алманың жан-жағына су құйып, шайқайды.
 - 11) Таза алманы тегештен шығарып, суы ағып кеткенше ұстап тұрады да, орамалдың ортасына қояды.
 - 12) Орамалдың барлық бұрыштарын алмаға бүгіп, суын орамалға сіңдіріп, сүртіп алады.
 - 13) Мұғалім балаға екінші алманы жууға мүмкіндік береді: «Енді сен».

14) Бала жуып болғаннан соң, жұмыс орны ыдыс жуу және кір жуу әдісіндегідей тәртіппен жиналады.

Қате бақылауы. Төгілген су.

Сөздік: құмған, шетка, шелек, тегеш, шүперек, алма, жеміс, кіші табақ, жудық, шайқадық, сүрттік, таза, лас.

Жаттығулар: балалар бірге жеміс жуады, әрқайсысы бір ғана әрекетті орындайды (тек қана шеткамен жуады, тек қана шайқайды, тек қана сүртеді), содан соң, кім қандай әрекет орындағанын айтады. Балалар жемісті бірге жуады, біреуі алманы барлығы жеуі үшін, бөліктерге бөліп тұрайды.

Күтілетін нәтиже:

бала өз бетімен жемісті жуып, жұмыс орнын жинайды.

бала жемісті жуып, жұмыс орнын жинауды мұғалімнің көмегімен орындайды.

Жас шамасы: 3 – 3,5 жас.

Майлықтарды бүктеу

Құралдар. Жайпақ тоқылған себет, 5 бір түсті зығыр матасынан жасалған, көлемі 25 x 25 см майлықтар. Әр майлықта қара жіппен бүктеу сызығы тігілген. Бірінші майлықта тігінен түскен сызық, екіншісінде - тігінен және көлденеңінен түскен сызық, үшіншісінде - диагональмен түскен сызық, төртіншісінде – екі диагональмен түскен сызық, бесіншісінің дәл ортасында жұлдызша тігілген. Майлықтар жазулы күйінде, бірінің үстінде бірі аталған тәртіпте жатады.

Мақсаты. Үйрету – балаға матадан тігілген майлықтарды, жан-жақты бағытқа бағдарланған бүктеу сызығына сүйене отырып, әртүрлі әдіспен бүктеуге үйрету.

Түзете-дамыту – қол қимылының үйлесімдігі мен нақтылығын дамыту, саусақпен жіппен тігілген сызық бойымен жүргізуде «көз бен қол» үйлесімдігін дамыту, әрекеттің орындалу тәртібі мен тізбектілігін сақтауға, ұқыптылыққа, зейінін шоғырландыруға үйрету.

Алғашқы көрсетілім.

1) «Мен саған майлықтарды бүктеу әдісін көрсетемін».

2) Мұғалім немесе бала майлықтары бар себетті үстелге әкеледі.

Баланың алдын босату үшін, себетті үстелдің оң жақ жоғарғы бұрышына, қояды. Мұғалім баланың оң жағына қояды.

3) Мұғалім ең бірінші майлықты алып, үстелдің ортасына қояды.

Сұқ саусақпен көлденеңінен тігілген бүктеу сызығымен, оңнан солға қарай жүріп өтеді, содан соң, баяу екі қолымен жоғарғы екі бұрышынан ұстап, оны жоғарыдан төмен қарай екіге бүктейді, ұштарын ұқыпты біріктіреді. Бүктеу сызығын ортасынан шетіне қарай алақанымен сипап өтеді. Мұғалім тағы бір рет сұқ саусағымен жүріп өтіп, бүктеу сызығына баланың назарын

аударады. Мұғалім майлықты үстелдің сол жақ жоғарғы бұрышына жылжытып қояды.

4) Мұғалім екінші майлықты, көлденеңінен және тігінен бүктейтінін алады. Мұғалім алдымен көлденеңінен сызылған сызықпен саусағымен жүріп өтеді де, бірінші майлықтағыдай бүктейді, содан соң, сағат тілінің бағытымен бұрып қояды, бүктеу сызығы қайта көлденеңінен болатындай. Әрекетті қайталайды. Мұғалім әр кез сайын бүктеу сызығын сипап өтеді. Бүктелген екінші майлықты бірінші майлықтың оң жағына қояды.

5) Мұғалім үшінші майлықты алады. Майлықты бүктеу сызығы көлденеңінен болатындай етіп орналастырады. Майлықтың жоғарғы бұрышынан ұстап, төменгісіне біріктіреді. Бүктеу сызығын ортасынан шетіне қарай алақанымен сипап өтеді. Саусағын сызық бойымен жүргізіп, екінші майлықтың оң жағына орналастырады.

6) Мұғалім төртінші майлықты алады. Үшінші майлық сияқты бүктеп, сағат тілінің бағытымен айналдырып қояды. Саусағымен сызық бойымен жүріп өтіп, жоғарыдан төмен тағы екіге бүктейді. Майлықты үшінші майлықтың оң жағына орналастырады.

7) Мұғалім бесінші майлықты алады. Оны конверт қылып бүктеу керек. Мұғалім майлықтың ортасында тігілген жұлдызшаға саусағын тигізеді де, майлықтың барлық бұрыштарын осы жұлдызшаға жинайды.

8) Мұғалім майлықты 45 градусқа, бұрышын балаға қаратып айналдырады. Оң қолымен жоғарғы бұрышын алып, ортаға, белгіге алып келеді. Бүгілген жерін ортасынан шетіне қарай, екі қолымен басып, сипап өтеді.

9) Мұғалім майлықты тағы сағат тілінің бағытында, 45 градусқа бұрады. Келесі бұрышын біріншісіндей бүгеді. Осылайша 4 бұрышын да бүгіп шығады. Бүктелген майлықты төртінші майлықтың оң жағына қояды.

10) Мұғалім майлықтарды бесіншісінен кері қарай жазып, қайта сетке салады.

11) «Енді сен».

Ескерту. Әр майлықты бүктегеннен кейін, балаға бірден қайталауға мүмкіндік беруге болады. Бір-екі ғана майлықтың бүктеулуін үйретуге және басқаларын біртіндеп енгізуге болады.

Қате бақылауы. Майлықтар бүктелу сызығына сүйенбей бүктелген.

Сөздік: майлық, бүктеу сызығы, бүктелдік, жаздық, бұрдық, жоғарыдан төмен, солдан оңға, бұрыштарын біріктіру.

Жаттығулар: бала қағаз майлықты бүктейді, гүлді қағаздарды төртбұрыштап бүктейді.

Күтілетін нәтиже:

- бала әртүрлі әдіспен барлық майлықты өз бетімен бүктейді;

- бала майлықты бір ғана әдіспен бүктейді.

Жас шамасы: 3,5- 4 жас.

Бастырма ілгекті ағыту және бекіту

Құралдар. Ағаштан жасалған 30x30 см. жиектеме. Жиектемеге екі бөліктен тұратын, темір бастырма ілгегі бар мата тартылып тігілген.

Мақсаттары. Үйрету мақсаты – бастырма ілгекті ағытуға және бекітуге үйрету. Түзете – дамыту - саусақтарының икемділігін дамыту, зейінін шоғырландыра білуін, белгілі бір әрекеттің ретілігін ұстануға, өз бетімен жұмыс жасай білуін дамыту.

Көрсетілім.

1) «Мен саған бастырма ілгекті ағыту және бекіту әдісін көрсетемін». Мұғалім немесе бала ілгегі бар жиектемені үстелге әкеліп қояды. Мұғалім баланың оң жағына отырады. Мұғалім жиектемені үстелдің ортасына, үстіңгі қабаты оң жақта орналасатындай етіп қояды. «Бұл бастырма ілгек, қазір біз оны ағытамыз»

2) Мұғалім сол жақтағы матаның бөлігін, жоғарғы ілгек тұсында үш саусақпен бастырып тұрады: сұқ саусақ, ортаншы және аты жоқ саусақтармен.

3) Мұғалім сұқ саусақ пен ортаншы саусақты жоғарғы ілгектің тұсына қойып, басбармақпен матаны бүгіп, ілгек ағытылғанша тартады.

4) Мұғалім осы әрекетті екінші ілгекпен де қайталайды.

5) Барлық ілгек ағытылған соң, мұғалім матаның екі бөлігін екі жаққа ашады. Оң жағын былай ашады: сол қол матаның жоғарғы бұрышынан, оң қол төменгі бұрышынан ұстайды. Сол жақ бөлігінде қолдардың орны ауысады.

6) «Ал енді, бекітеміз». Мұғалім матаның екі жақ бөлігін сол жағынан бастап жабады. Жоғарғы жақтан бастап бекітеді.

7) Мұғалім оң жақ қолының үш саусағымен (сұқ саусақ, ортаншы және аты жоқ саусақтармен) жоғар жақтағы ілгектің тұсындағы матаны бүгеді. Сұқ саусақ бастырма ілгектің үстінде жатады.

8) Мұғалім балаға сол қолының сұқ саусағымен бір жақ жартысындағы ілгектің ойығын, екінші жартысындағы ілгектің қазығын көрсетеді.

9) Мұғалім ойығы бар ілшекті қазығы бар ілгектің үстіне қондырып, сұқ саусағымен шырт етіп түскенінше басады.

10) Мұғалім тағы бір ілгекті бекітіп, қалғанын балаға ұсынады.

11) Барлық ілгек бекітілгеннен соң, мұғалім матаның екі жағынан алақанымен тарқылап тексереді.

Жаттығулар. Бала басқа көлемді, пластмассадан жасалған ілгекті ағытып, бекітеді. Бала басқа баланың киімінде, содан соң, өз киімінде ілгекті ағытып, бекітеді.

Қате бақылауы. Бекітілмеген ілгектің көрініп тұруы.

Сөздік: ілгек, қазық, шырт, ағыттық, бекіттік.

Қүтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен ілгекті ағытып, бекітеді.

Жас шамасы: 2,5 - 3 жас.

«Жабысқыш» ілгекті ашу және жапсыру

Құралдар. Ағаш жиектеме, көлемі 30x30 см. Жиектемеге екі бөліктен тұратын, ортасында «жабысқыш» ілгегі бар мата тартылған.

Мақсаттары. Үйрету мақсаты – балаға «жабысқыш» ілгекті пайдалануға үйрету. Түзете-дамыту – қолының ептілігін дамыту, зейінін шоғырландыра білуін, белгілі бір әрекеттің ретілігін ұстануға, өз бетімен жұмыс жасай білуін дамыту.

Көрсетілім.

1) «Мен саған «жабысқыш» ілгекті қолдану әдісін көрсетемін».

2) Мұғалім немес бала жиектемені үстелге әкеліп қояды. Мұғалім баланың оң жағына отырады. Мұғалім жиектемені үстелдің ортасына, беткі қабаты оң жақта болатындай етіп орналастарды. «Манау жабысқыш ілгек, қазыр біз оны ашамыз».

3) Мұғалім сол жақ матаны сол қолының үш саусағымен (сұқ, ортаңғы және аты жоқ) жоғарғы жабысқыш ілгектің тұсынан басып ұстап тұрады.

4) Мұғалім оң қолының сұқ және ортаңғы сасуғын жоғарғы жабысқыш ілгектің үстіне қойып, басбармақпен матаны қайыра ұстап, жабысқыш ажырағанша тартады.

5) Мұғалім осы әрекетті екінші ілгекпен де қайталайды да, келесісін балаға ұсынады.

6) Барлық жабысқыш ілгек ашылғаннан соң, мұғалім матаның екі жағын ашады: «Аштық». Оң жағын мына әдіспен ашады: сол қолы матаның жоғарғы бұрышынан, оң қолы төменгі бұрышынан ұстайды. Сол жақ бөлігінде қолдар ауысады.

7) «Ал енді жапсырамыз». Мұғалім матаның екі бөлігін жабады, сол жағынан бастайды. Содан соң, оң қолымен оң жақ матаның шетін, жабысқыш ілгектер орналасқан жерлерді, жабысқанша басып өтеді. «Жабыстырдык».

8) Мұғалім тексереді, алақанымен матаны екі жаққа қарай тартқылайды.

Жаттығулар. Бала жабысқыш ілгегі бар киімдерді басқа балаларда жапсырады, кеңін өзінікін жапстырады.

Қате бақылауы. Көрнекі – ашылып қалған жабысқыш.

Сөздік: жабысқыш-ілгек, аштық, жабыстырдык.

Күтілетін нәтиже:

- бала өзімен жабысқыш ілгекті ашып, жапсырады.

Жас шамасы: 2,5 - 3 жас.

Түймені ағыту және түймелеу

Құралдар. Ағашты жиектеме 30x30 см. жиектемеге екі бөлікті мата тартылған. Бір жартысында тігінен орналасқан бес ілгек. Екінші жартысында көлемі екі сантиметрді құратын бес түйме. Түймелер матада жақсы көрініп тұрады. Түйме жиегі қайқиған, жұмыс барысында баланың қолы сырғымау үшін.

Мақсаттары. Үйрету мақсаты – балаға түймені ағытуға және түймелеуге үйрету.

Түзете-дамыту – саусақтарының икемділігін дамыту, зейінін шоғырландыра білуін, белгілі бір әрекеттің ретілігін ұстануға, өз бетімен жұмыс жасай білуін дамыту.

Көрсетілім.

1) «Мен саған түймені ағытуды және түймелеуді көрсетемін». Мұғалім немесе бала ілгегі бар жиектемені үстелге әкеліп қояды. Мұғалім баланың оң жағына отырады. Мұғалім жиектемені үстелдің ортасына, ілгегі бар жағы оң жақта орналасатындай етіп қояды. «Қазір біз түймені ағытамыз».

2) Мұғалім түймені жоғарыдан төмен қарай жылжи отырып, ағытады. Оң қолының екі саусағымен (сұқ сасуақ пен ортағы) жоғарғы түйменің оң жағын көтереді. Үстінен басбармақпен демеп ұстап тұрады.

3) Сол қолының екі саусағымен (сұқ сасуақ пен ортағы) ілгек тұсынан, басбармақты үстіне қойып, матаның бұрышын көтереді.

4) Екі қолымен бірдей, түйме мен матаны екі жаққа қарай тартады. Ілгек ашыла түседі.

5) Мұғалім түймені ілгекке қарай бағыттап, кіргізеді.

6) Мұғалім қолын алады. Оң қолымен (сол саусақтырымен) матаны ұстайды да, бүгіп, сол қолының сұқ саусағымен ілгектен шеті шығып тұрған түймені көрсетеді.

7) Сол қолының үш саусағымен (сұқ сасуақ, ортағы және басбармақпен) мұғалім түйменің шетінен ұстап, ілгектен түймені тартып шығарады.

8) Мұғалім ілгегі бар матаны бүгіп, түйменің ағытылғанын көрсетеді.

9) Осылайша, мұғалім тағы екі түймені ағытады. Қалған түймені ағытуды балаға ұсынады.

10) Барлық түйме ағытылып болғаннан соң, мұғалім балаға: «Ағыттық» - дейді. Мұғалім матаның екі бөлігін екі жаққа қарай ашады. Оң жағын былай ашады: сол қол матаның жоғарғы бұрышынан, оң қол төменгі бұрышынан ұстайды. Сол жақ бөлігінде қолдардың орны ауысады.

11) «Енді түймелейміз». Мұғалім матаның бөліктерін сол жағынан бастап жабады.

12) Оң қолының үш саусағымен мұғалім жоғарғы ілгектің тұсындағы матаны ұстайды. Сұқ саусақ пен ортаңғы саусақты матаның үстінде, ал басбармақ матаның ішкі жағында орналасып, матаны бүгеді.

13) Сол жақ қолының үш саусағымен түймені ұстайды. Сұқ саусақ пен ортаңғы саусақты түйменің асытына жіберіп, басбармақты үстіне қояды. Түймені жартылай ілгекке кіргізеді. Мата мен түймені босатады.

14) Мұғалім қолдарын ауыстырады. Оң қолымен ілгектен шығып тұрған түймені алады, ал сол қолымен ілгек тұсындағы матаны алады. Сол баяғы саусақтар жұмыс істейді. Екі қолы бірдей түіме мен матаны екі жаққа қарай тартып, түймені ілгекке кіргізеді. «Түймеледік».

15) Мұғалім осылайша бір немесе екі түймені түймелейді. Содан соң, балаға ұсынады.

16) Барлық түіме түймеленгеннен соң, мұғалі тексереді: алақанын матаның екі жартысына қойып, екі жаққа тартқылайды. Егер де, қандай да бір түіме түймеленбей қалса, ол көрініп тұрады. Егер де, дұрыс түймеленбесе, ол ағытылып кетеді.

Жаттығулар. Көлемі мен пішіні басқа түймелерді түймелеу. Көлденеңінен орналасқан түймелерді ағыту және түймелеу, аспалы түймелерді түймелеу. Басқа баланың, кейін өзінің киімін түймелеу.

Қате бақылауы. Түймеленбеген түіме .

Сөздік: түіме, ілгек, ағыттық, түймеледік.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен түймені ағытып, бекітеді.

Жас шамасы: 3,5 жас.

Сыдырма ілгекті ағыту және бекіту

Құралдар. Ағаш жиектеме 30x30 см. Жиектемеге екі жарты бөліктен тұратын мата тартылған, ортасында темір сыдырмасы бар.

Мақсаты. Үйрету мақсаты-сыдырма ілгекті ағытуға және бекітуге үйрету. Түзете-дамыту – екі қолдың қимылының үйлесімдігін, зейінінің шоғырлануын, ұқыптылығын, өз бетімен жұмыс жасай білуін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) «Мен саған сыдырма ілгекті ағытуды және бекітуді көрсетемін».

Мұғалім немесе бала сыдырма ілгегі бар жиектемені үстелге әкеліп қояды. Мұғалім баланың оң жағына отырады. Мұғалім жиектемені үстелдің ортасына, сыдырма ілгегі жоғарыда болуы керек. «Қазір біз сыдырманы ағытамыз».

2) Мұғалім сол алақанын сол жақтағы матаның жоғарғы жағына қояды, оң қолымен сыдырманың тілінен ұстап, төмен қарай жылжытады. Сол жақ алақаны матаны баса отырып, сыдырмаға ілесе, төмен қарай жылжиды.

3) Соңына келгенде, мұғалім сыдырманың тілін босатады. Оң қолының сұқ саусағы мен ортаңғы саусағын сыдырманың астына жібереді, ал басбармақты сыдырманың үстіне қойып, қысып ұстайды.

4) Мұғалім сол қолының сұқ саусағы мен ортаңғы саусағын сыдырманың сол жақ жартысының астына сұғады. Басбармақты сол жақтағы, сыдырма тұсындағы матаның үстіне қойып, қысып ұстайды.

5) Екі қолдың қимылын бірдей қозғап (оң қолмен төмен, сол қолмен жоғары), сыдырмадан сол жақта орналасқан темірін суырып алады.

6) Мұғалім матаны екіге жарып ашады: сол қол жоғарғы бұрышынан ұстайды, оң қол төменгі бұрышынан ұстайд. Матаның сол жағын ұстағанда, қолдар ауысады.

7) «Ағыттық».

8) Мұғалім: «Ал енді, бекітеміз».

9) Мұғалім маталардың екі жағынада жабады. Оң қолының сұқ саусағы мен ортаңғы саусағын сыдырманың астына жібереді, ал басбармақты сыдырманың үстіне қойып, қысып ұстайды.

10) Мұғалім сол қолының сұқ саусағы мен ортаңғы саусағын сыдырманың сол жақ жартысының астына сұғады. Басбармақты сол жақтағы, сыдырма тұсындағы матаның үстіне қойып, қысып ұстайды.

11) Мұғалім сол жақ бөлігіндегі темірді сыдырмаға кигізеді. Сол қолымен сыдырманың екі бөлігінде ұстап тұрып, оң қолымен (басбармақ пен сұқ саусақ) сыдырма тілшігін жоғары қарай тартып жылжытады, толық бекігенше тартады.

12) «Бекіттік».

13) «Тексереміз». Мұғалім екі алақанын екі жақ мата бөліктеріне қойып, екі жаққа қарай тартқылайды.

Жаттығулар. Бала пластмассадан жасалған сыдырманы ығытып-бекітеді. Бала басқа баланың киімінде сыдырманы ағытып-бекітеді. Бала өз киімінде сыдырманы ағытып-бекітеді сыдырманы ағытып-бекітеді.

Қате бақылауы. Көрнекі

Сөздік: сыдырма, ілгек, тілшік, ағыттық, бекіттік.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен сыдырма ілгекті ағытып-бекітеді.

Жас шамасы: 2,5 - 3 жас.

Белдікті ағыту және бекіту

Құралдар. Ағаштан жасалған 30x30 см. жиектеме. Жиектемеге екі бөліктен тұратын, ортасында белдіктері бар мата тартылған.

Мақсаттары. Үйрету мақсаты- балаға белдікті ағытып-бекітуге үйрету.

Түзете-дамыту – екі қолдың үйлесімдігін дамыту, зейінін шоғырландыра білуін, белгілі бір әрекеттің ретілігін ұстануға, өз бетімен жұмыс жасай білуін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) «Мен саған белдікті ағыту және бекіту әдісін көрсетемін». Мұғалім немесе бала ілгегі бар жиектемені үстелге әкеліп қояды. Мұғалім баланың оң жағына отырады. Мұғалім жиектемені үстелдің ортасына, белдіктің ұшы балаға қарап тұратындай етіп қояды.

2) «Қазір белдікті ағытамыз». Мұғалім оң қолының екі саусағымен (сұқ саусағымен және басбармақпен) жоғарыдағы белдіктің ілгегінің шетінен ұстайды.

3) Мұғалім сол қолының екі саусағымен жоғарғы белдіктің ұшынан ұстап, оны ілгекке оң жаққа итеріп, арқаға ұқсас, «қақпа» пайда болатындай етіп жылжытады.

4) Мұғалім осы әрекетті екінші белдікпен де орындайды. Содан соң балаға қалғандырамен де осылай істеуін ұсынады.

5) Мұғалім сол қолының басбармақ пен сұқ саусағымен ілгектен ұстап, оң қолының басбармақ пен сұқ саусағымен арқадан ұстап, белдіктің шетін ілшектен шығарып алады.

6) Мұғалім екінші белдікпен де осылай істейді де, қалғанын балаға ұсынады.

7) Мұғалім жоғарғы белдіктің ұшын екі саусақпен (басбармақ пен сұқ саусақ) тесігінен тілшігі шығып кеткенінше тартады. Сол кезде барып белдікті жібереді. Сол қол бұл кезде белдіктің тұсындағы, сол жақ матаны ұстып тұрады.

8) Мұғалім келесі белдікті ағытады да, келесілерін балаға ұсынады.

9) Мұғалім сол қолының басбармағы мен сұқ саусағымен тілшіктен ұстап тұрып, оң қолының басбармағы мен сұқ саусағымен белдікті ұшынан емес, өзінен ұстап, ілгектен шығарып алады. Белдіктің ұшын ілгектің үстіне қояды.

10) Мұғалім екінші белдікпен де, осы әрекеттерді орындайды да, келесілерін балаға ұсынады.

11) Мұғалім жиектеменің екі бөлігінде ашады: «Барлық белдіктерді ағыттық».

12) «Ал енді бекітеміз»

13) Мұғалім барлық ілгектерді жиектеменің оң жақ жартысының астынан шығарып қояды. Оң қолының сұқ саусағы мен басбармақпен белдіктің ұшын ұстап, оң қолының басбармағы мен сұқ саусағымен ілгектің шетінен ұстап, белдікті ілгекке кіргізеді.

14) Мұғалім екінші белдікпен де, осы әрекеттерді орындайды да, келесілерін балаға ұсынады.

15) Мұғалім оң қолының басбармағы мен сұқ саусағымен белдіктің ұшын ұстап, оны оң жаққа қарай иіп, тартады. Сол қолының сұқ саусағымен тілшікті тесікке кіргізеді де, ұстап тұрады.

16) Мұғалім белдіктің ұшын сол жаққа қайтарып, қарайды тілшік тесіктен шықты ма, жоқ па. Мұғалім қолын босатып, балаға тілшіктің ұшын көрсетеді.

17) Мұғалім екінші белдікпен де, осы әрекеттерді орындайды да, келесілерін балаға ұсынады.

18) Мұғалім оң қолының екі саусағымен жоғарғы белдіктің ұшынан ұстап, сол қолының сұқ саусағымен ілгекті ұстайды да, «қақпа» пайда болатындай етіп белдікті кіргізеді.

19) Мұғалім екінші белдікпен де, осы әрекеттерді орындайды да, келесілерін балаға ұсынады.

20) Мұғалім «қақпаны» оң қолының сұқ саусағымен басады, ал сол қолының екі саусағымен белдіктің ұшын тартады.

21) Мұғалім екінші белдікпен де, осы әрекеттерді орындайды да, келесілерін балаға ұсынады.

22) «Бекіттік».

23) Мұғалім матаны екі жағына қарай тартқылап, тексереді.

Жаттығулар. Бала басқа белдіктерді ағытып-бекітеді, мысалы, сағат белдіктерін, сөмкедегі белдіктерді, қосымша ілгегі бар белдіктерді т.с.с. Бала басқа баланың киімінде немесе ақ киімінде белдікті ағытып-бекітеді. Бала өз киімінде немесе ачқ киімінде ағытып-бекітеді.

Қате бақылауы. көрнекі.

Сөздік: белдік, тілшік, ілгек, кіргіземіз, шығарамыз, ағыттық, бекіттік.

Күтілетін нәтиже:

- бала мұғалімнің кезең-кезеңмен көрсеткен көмегі бойынша, белдіктерді ағытып-бекітеді;

- бала өз бетімен белдікті ағытып-бекітеді.

Жас шамасы: 3- 3,5 жас.

Бант шешу және байлау

Құралдар. Ағаштан жасалған 30x30 см. жиектеме. Жиектемеге екі бөліктен тұратын, ортасы банттармен біріккен мата тартылған. Банттың біреуі - ақ, екіншісі - қызыл.

Мақсаттары. Үйрету мақсаты- балаға банни шешіп, байлауға үйрету.

Түзете-дамыту - екі қолдың үйлесімдігін дамыту, зейінін шоғырландыра білуін, белгілі бір әрекеттің ретілігін ұстануға, өз бетімен жұмыс жасай білуін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) «Мен саған банттарды шешу және байлау әдісін көрсетемін».

Мұғалім немесе бала банттары бар жиектемені үстелге әкеліп қояды. Мұғалім баланың оң жағына отырады. Мұғалім жиектемені үстелдің ортасына, қызыл банттар оң жақта болатындай етіп орналастырады.

2) «Банттарды шешеміз. Жоғарғы банттан бастаймыз». Мұғалім қызыл банттың ұшынан оң қолының сұқ саусақ және басбармағымен ұстайды. Ал ақ банттың ұшын сол қолының сұқ саусақ және басбармағымен ұстайды. Мұғалім банттардың ұштарын екі жаққа қарай шешілгенше тартады. Ленталарды көлденеңінен жатқызады.

3) Мұғалім тағы біреуін шешеді. Келесісін балаға ұсынады.

4) Мұғалім сол қолының сұқ және ортаңғы саусақтарымен матаның екі бөлігін түйіннің астынан (сұқ саусақ оң жақ бөлігін, ортаңғы саусақ сол жақ бөлігін) ұстайды, оң жақ қолының сұқ саусағын түйіннің астына жіберіп, жоғары қарай түйінді шешілгенше тартады.

5) Мұғалім ленталарды түзейді: оң қолының сұқ саусағымен қызыл лентаның матасын басып тұрады, сол қолымен лентаны жазып, сол жаққа жатқызады. Сол қолының сұқ саусағымен ақ лентаның матасын басып тұрып, оң қолының үш саусағымен лентаны жазып, оң жаққа жатқызады.

6) Мұғалім осылайша тағы бір бантпен әркетті орындайды да, келесісін балаға ұсынады.

7) Барлық банттар шешілгеннен соң, матаның екі бөлігі екі жаққа ашылады: «Шештік».

8) «Ал енді байлаймыз»

9) Мұғалім оң қолының екі саусағымен қызыл лентаның ұшынан ұстап, оң жаққа жатқызады, осы кезде сол қолымен матаның екі бөлігінде басып ұстап тұрады. Мұғалім баланың назарын екі лентаның ұшына аударады: қызыл лента ақтың төмен жағында орналасқан.

10) Мұғалім сол қолының екі саусағымен ақ лентаның ұшынан ұстайды, осы кезде оң қолы маталарды басып тұрады. Мұғалім лентаны сол жаққа көлденеңінен жатқызады.

11) Мұғалім осылайша тағы бір бантпен әркетті орындайды да, келесісін балаға ұсынады.

12) «Енді түйіншектейміз. Жоғарғы банттан бастаймыз».

13) Мұғалім екі жақ матаны оң қолының сұқ және ортаңғы саусақтарымен сұтап тұрады.

14) Мұғалім сол қолының басбармағы және сұқ саусағын түйістіріп, сақина жасап, түйіннің астына қойып, қолын сәл көтереді. «Қақпап» тәріздес ойық пайда болады.

15) Мұғалім оң қолымен қызыл лентаны алып, қақпадан өзіне қарай өткізеді. Ленталарды босатады. Мұғалім лентаның ұшытарынан ұстап (оң қолымен қызыл лентаны, сол қолымен ақ лентаны), екі жаққа қарай, қарама-қарсы түйін жасап тартады. Ленталарды көлденеңінен жатқызады.

16) Мұғалім осылайша тағы бір бантпен әркетті орындайды да, келесісін балаға ұсынады.

17) «Енді банттарды байлаймыз».

18) Мұғалім сол қолының үш саусағымен жиектеменің шетінде жатқан ақ лентаны ұшынан ұстайды. Ал оң қолының екі саусағымен (ортаңғы және басбармақ) түйін мен сол қолының ортасынан алады.

19) Мұғалім оң қолымен сұтап тұрған лентаны көтереді, сол қолына қысқан лентаның ұшын түйінге қарай жылжытады, пайда болған ілгекті сол қолымен ұстап, оң қолын босатады.

20) Мұғалім қызыл лентаның ұшын оң қолымен жиектеменің шетінен алып, ақ банттан жасалған ілгекті сағат тілінің бағытымен орап, сұқ саусағымен қызы лентаны ілгек болатындай етіп, пайда болған сақинадан өзіне қарай өткізеді.

21) Мұғалім сол қолын босатады. Сол қолының сұқ саусағымен шығып тұрған, қызыл лентадан болған ілгекті көрсетеді.

22) Мұғалім сол қолымен қызыл лентаны, оң қолымен ақ лентаны ұстап, бант байлап, екі жаққа, қарама-қарсы тартады. Банттарды жазып, көлденеі жатқызады.

23) Мұғалім осылайша тағы бір бантпен әрекетті орындайды да, келесісін балаға ұсынады.

24) Барлық бант байланып болғанна соң, тексеріледі. Мұғалім матаның екі жағынан алақанымен басып тартқылайды.

Жаттығулар. Бала әртүрлі ленталардан бант байлайды, баулармен де. Бала алжапқыштың бауын, қуыршақтардың банттарын, киімде, аяқ киімде бант байлайды.

Қате бақылауы. Көрнекі.

Сөздік: лента, бант, түйін, байладық, шештік, тартық.

Күтілетін нәтиже:

бала мұғалімнің кезең-кезеңмен көрсетілген көмегі арқылы бантты байлайды;

бала өз бетімен бантты шешіп, байлайды.

Жас шамасы: 4,5 - 5 жас.

Фастекс ілгегін ағыту және бекіту

Құралдар. Ағаш жиектеме, көлемі 30x30 см. Жиектемеге екі бөліктен тұратын, ортасында фастекс ілгегі бар мата тартылған.

Мақсаттары. Үйрету мақсаты – балаға фастекс ілгегін пайдалануды үйрету. Түзете-дамыту – қолының ептілігін дамыту, зейінін шоғырландыра білуін, белгілі бір әрекеттің ретілігін ұстануға, өз бетімен жұмыс жасай білуін дамыту.

Көрсетілім.

1) «Мен саған ілгекті пайдалану әдісін көрсетемін». Мұғалім немес бала жиектемені үстелге әкеліп қояды. Мұғалім баланың оң жағына отырады. Мұғалім жиектемені үстелдің ортасына, ілгектің тоғасы оң жақта болатындай етіп орналастарды. «Мынау ілгек, қазір біз оны ағытамыз».

2) Мұғалім оң қолының сұқ саусағы және басбармағымен ілгектің жоғарғы және төмен жағынадағы құлақшаларын бір мезетте басады, сол қолымен тоғадан босаған сол жақ ілгекті шығарып алады.

3) Мұғалім екінші ілгекпен осы әрекетті қаталайды да, келесісін балаға ұсынады.

4) Барлық ілгек ағытылғаннан соң, маталардың екі бөлігі ашылады. «Ағыттық». Оң жағын мына әдіспен ашады: сол қолы матаның жоғарғы бұрышынан, оң қолы төменгі бұрышынан ұстайды. Сол жақ бөлігінде қолдар ауысады.

5) «Ал енді, бекітеміз». Мұғалім матаның бөліктерін сол жағынан бастап жабамыз.

6) «Жоғар жақтан бастаймыз». Мұғалім оң қолымен тоғаны ұстайды. Сол қолымен ілгектің сол жақ бөлігін тоғаға ұрай, тоғаны ілгекке қарай, қарама-қарсы шырт еткенше бағыттайды. «Бекіттік».

7) Мұғалім екінші ілгекпен осы әрекетті қаталайды да, келесісін балаға ұсынады.

8) Барлық ілгек бекітілгеннен соң, мұғалім тексереді, матаның екі жағына алақынын қойып, тартқылайды.

Жаттығулар. Бала ілгекті басқа балалардың киімдерінде, кейін өз киімдерінде және сөмкесінде бекітеді.

Қате бақылауы. Көрнекі – бекітілмеген ілгек.

Сөздік: құлақшалары, ілгек, салдық, бастық, ағыттық, бекіттік.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен фастекс ілгегін ағытып-бекітеді.

Жас шамасы: 3,5 - 4 жас.

Бау шешу және өткізіп байлау

Құралдар. Ағаштан жасалған 30x30 см. жиектеме. Жиектемеге екі бөліктен тұратын, ортасына бау өткізіліп байланған мата тартылған. Бау байлау балаға бант байлап үйренгеннен кейін ұсынылады.

Мақсаттары. Үйрету мақсаты- балаға бауды шешіп және өткізіп байлауға үйрету.

Түзете-дамыту - екі қолдың үйлесімдігін дамыту, зейінін шоғырландыра білуін, белгілі бір әрекеттің ретілігін ұстануға, өз бетімен жұмыс жасай білуін дамыту.

Алғашқы көрсетілім.

1) «Мен саған бауды шешу және өткізіп байлау әдісін көрсетемін». Мұғалім немесе бала банттары бар жиектемені үстелге әкеліп қояды. Мұғалім баланың оң жағына отырады. Мұғалім жиектемені үстелдің ортасына, банты төмен жақта болатындай етіп орналастырады.

2) «Мынау бау, қазір біз бауды шешеміз. Сен бант шешу білесің бе, шеше ғой».

- 3) Мұғалім баулардың ұшын тігіс тетігінің жалғасы іспеттес, түзу жатқызады.
- 4) Мұғалім сол қолымен сол жақтағы бауды тесіктен шығарып, тігіс тетігінің жалғасы іспеттес қояды. Оң қолымен матаның екі бөлігін де ұстап тұрады.
- 5) Мұғалім баудың оң жағын тесіктен шығарып, тігіс тетігін жағастыра орналастарды.
- 6) Мұғалім тағы 2-3 тесіктен бауды шығарып келесісін балаға ұсынады.
- 7) Соңғы екі тетік қалғанда, мұғалім жиектеменің жоғар жағындағы баудың ортасынан екі саусағымен, оң қолының сұқ және басбармақпен ұстап, жоғары тартады. Баудың екі жағы тетіктен шығып кеткенше.
- 8) Мұғалім бауды екіге бүктеп, ұштарын түзейді. Бауды жиектеменің жоғар жағына қояды, бүгілген жағы оң жаққа, ұштары сол жаққа қарайды.
- 9) Мұғалім жиектеменің екі бөлігін ашады: «Бауды шештік».
- 10) Мұғалім жиектеменің бөліктерін жабады: «Енді бауды өткіземіз».
- 11) Мұғалім бауды алып, матаның біріккен жеріне, ұшын төмен қаратып жатқызады.
- 12) Мұғалім сол жақ баудың ұшын оң қолымен алып, оң қолының сұқ саусағымен жоғардағы тесікті көрсетеді де, бауды матаның ішкі жағынан сол тесікке кіргізеді.
- 13) Мұғалім екі жақ матаны оң қолымен басып тұрып, сол қолымен баудың ұшынан тартады.
- 14) Мұғалім оң жақ баудың ұшынан сол қолымен алып, оң қолымен жоғар жақтағы тесікті көрсетеді де, матаның ішкі жағынан сол тесікке бауды кіргізеді.
- 15) Мұғалім матаның жоғар жағынан екі жартысында сол қолымен басып тұрып, оң қолымен баудың екі ұшынан да ұстап, соңына дейін тартады. Баулардың ұшын түзеп, диогональ бойымен жиектемелердің төменгі бұрыштарына жатқызады.
- 16) Мұғалім сол қолымен баудың сол жақ ұшын алып, оң қолымен жоғарыдағы оң жақ бөліктегі екінші тесікті көрсетеді.
- 17) Мұғалім оң қолымен оң жақ матаның шетін сәл көтеріп, бауды тесікке ішкі жағынан кіргізеді. Сыртқа шыққан баудың ұшына назар аудартады.
- 18) Мұғалім қолын ауыстырады: оң қолы бауды тартады, сол қолы матаны ұстап тұрады. Бауды жатқан бауға карма-қарсы орналастырады.
- 19) Мұғалім әрекетті оң жақ баумен қайталайды, сол жақ матаның тесігіне өткізіп, сол жақ жиектеменің төменгі бұрышына жатқызады.
- 20) Мұғалім 2-3 тесікке өткізіп, келесілерін балаға ұсынады.
- 21) Бала бауды өткізіп болғаннан соң, мұғалім бант байлауды сұсынады.

22) Мұғалім тексеріс жүргізеді, екі алақанымен матаны тартқылап көреді.

23) «Бауды өткізіп байлады».

Жаттығулар. Бала басқа балаларға бәтәңкелерін байлауға көмектеседі. Бала өзінің бауын байлайды, киімінде бау өткізіп байлайды.

Қате бақылауы. Көрнекі.

Сөздік: бау, тесік, өткіздік, шештік, кіркіздік, тарттық.

Күтілетін нәтиже:

- бала тек шешеді;

- бала шешуді және өткізіп байлауды мұғалімнің кезең-кезеңімен көрсеткен көмегі арқылы орындайды;

- бал өз бетімен шешіп және өткізіп байлайды.

Жас шамасы: 4,5 - 5 жас.

Аяқ-киім тазалау

Құралдар: клеенка, 2 қағазды майлық, екі алжапқыш, балаға және мұғалімге, лас аяқ-киім сынары, қылы қатты щетка, кремге арналған қылы жұмсақ щетка, аяқ-киімге жылтыр беретін жөке, кремі бар ыдыс. Құралдар табақта, клеенка үстінде жатады.

Мақсаты. Үйрету – арнайы құралдарды қолдана отырып, аяқ-киімді тазалауға үйрету; мәдениет қағидаларын меңгерту. Түзете-дамыту – қол ұсақ қимылдарын дамыту, қол қимылының үйлесімдігін, зейінінің шоғырлануын, әрекеттің тізбекті реттілігін сақтауын, өз бетімен жұмыс жасауын дамыту.

Ескерту.

1) Көрсетілім еденде клеенканың үстінде, кілемшеде отырып жасалады.

2) Бәтәңкелер шынайы, өлшемі 28-30 болуы керек.

3) Клеенканы сүртетін майлық соңында қоқысқа тасталады.

4) Алғашқы көрсетілімге таза бәтәңке алынады, кейін балалар өз аяқ-киімдерін тазалайды. Ол аяқ-киімді алдын ала жуылады немесе ылғалды шүперекпен сүртіледі.

Көрсетілім.

1) Мұғалім: «Мен саған аяқ-киімді тазалау әдісін көрсетемін. Ол үшін алжапқыш кию керек». Мұғалім мен бала алжапқыш киеді.

2) Мұғалім балаға кілемшені еденге жайып, табақты алып келуін сұрайды (немесе өзі әкеледі).

3) Мұғалім мен бала тізерлеп, кілемге отырады (мұғалім баланың оң жағында, табак құралдарымен мұғалімнің оң жағында орналасады).

4) Мұғалім клеенканы кілемнің ұзындық бойына жаяды. Клеенканың үстіне құралдарды: сол жақ жоғарғы бұрышынан солдан оңға қарай орнала-

стырады. Алдымен ласты тазалау щеткасын, содан соң кремді бар ыдысты, кремді жақпалайтын щетканы, жылтырататын жөкені, ласқа төселетін және клеенканы сүртетін майлық қойылады. Бәтәңкесімен табақ клеенканың оң жағына орналасады.

5) Мұғалім өзінің алдына салфетканы жайып, оның үстіне бәтәңкенің біреуін қояды. «Қазір біз бәтәңкені тазалаймыз».

6) Мұғалім бәтәңкенің бауын ішіне салып қояды. Сол қолын бәтәңкенің ішіне ары-бері аналдыруға болатындай етіп, сұғады.

7) «Алдымен балшығын тазалаймыз». Мұғалім бәтәңкені майлыққа тұмсығымен қояды да, табанын бала жаққа қарай бұрады. Ласты тазалайтын щетканы алып, жоғарыдан төмен қарай бағытта алдымен бәтәңкенің екі жағын, содан соң, табанының жиектерін, кейін табаны мен өкшесін тазалайды.

8) Мұғалім щетканы орнына қояды.

9) Мұғалім бәтәңкені қойып, былғанған соң майлықты № 5 майлық сияқты конверт жасап бүктейді де, балаға беріп, қоқысқа тастады.

10) Мұғалім кремді бар ыдыстың қақпағын ашып, жұмсақ қылды щеткаға жағып алады да, сол қолын бәтәңкеге сұғып, айналдыра жағып шығады, табанына тигізбейді. «Кремді жақтық».

11) Бәтәңкенің табаны жоғары көтерілмеу керек, толығымен жерде тұру керек. Кремді тұмсығынан бастап, екі жағына қарай жағады, содан соң, арт жағына жағылады. Мұғалім бәтәңкені щетка қойып: «Крем сіңсін» - дейді.

12) Мұғалім кремнің қақпағын жабады.

13) Мұғалім жөкені алып, жылтыратады. Түзу бағытты кимылдармен тұмсығынан бастап, екі жағына қарай жағады, содан соң, арт жағына қарай ары-бері үйкелеп, жылтыратады.

14) Мұғалім баладын: «Жылтырады ма?» - деп сұрайды, бәтәңкенің екінші сыңарымен салыстырады.

15) Мұғалім бәтәңкені табаққа қойып, салфеткамен клеенканы сүртеді де, баладан апарып тастауын сұрайды.

16) Мұғалім «Енді сен» - деп екінші сыңарын балаға тазалауға мүмкіндік береді.

17) Екінші бәтәңке тазаланғаннан соң, екі бәтәңке салыстырылады.

Қате бақылауы. Баланың тазалаған бәтәңкесі мен мұғалімдікі жылтырауы жағынан айырықшаланады.

Сөздік: бәтәңке, бау, табан, щетка, жөке, кремді бар ыдыс, тазалау, үйкелеу, жылтырату, балшық, клеенка.

Жаттығу. Мұғалім құралдардың атауларын үйрету мақсатында, үш сақты сабақты алдымен түсінігінде, содан соң, ауызша сөздігінде дамытады. Балалар өз аяқ-киімдерін тазалайды. Егер, аяқ-киім қатты лас болса,

оны алдымен ылғалды шүперекпен тазалап сүртіп, содан соң балаға ары қарай тазалауға ұсыну керек.

Күтілетін нәтиже:

- бала өз бетімен аяқ-киімін тазалайды;
- бала аяқ-киімді тазалауды мұғалімнің бағыттауымен, көмекпен орындайды.

Жас шамасы: 4-4,5 жас.

ҚОРЫТЫНДЫ

Заттық дамыту ортасының мектепке дейінгі балалармен түзете-дамыту жұмысын жүргізудегі маңызы өте зор. Соңғы кездерде дефектолог мамандарының басым көпшілігінің М.Монтессори педагогикасына деген қызығушылықтары артуда. Көптеген психолого-педагогикалық түзету, оңалту орталықтары, арнайы балабақшалар және мектептер бірегей классикалық Монтессори-құралдарымен жабдықталуда. Аталған педагогикалық жүйенің өзіндік философиясы, метадологиясы және әдісі бар. Дидактикалық құралдарды тиімді қолдану үшін, автордың арнайы даярланған заттық ортада атқарылатын жұмыс алгоритмін ұстанған жөн.

Әдістемелік нұсқаулық күнделікті өмір жаттығулары бұрышындағы дидактикалық құралдармен жұмыс әдістері жазылып, педагог-дефектологқа баламен жұмысы барысында сүйенетін күнделікті қажетті кітап ретінде ұсынылды.

Әдістемедегі күнделікті өмір жаттығулары, білім алуында ерекше қажеттіліктері бар балалардың мүмкіншіліктері есеріліп отырылып жазылды. Кейбір құралдармен жасалатын жаттығулар алгоритімі қысқартылып, бейімделді. Күтілетін нәтижелер нұсқалығы күнделікті өмір жаттығуларын меңгеруде мұғалімнің бала орнына орындау ықпалын тоқтатады, осылайша балаға барынша өз бетімен жұмысты орындауға мүмкіндік беріледі.

Мұғалімдер Монтессори-терапия бөлмесін толықтыру бағытында басқа да күнделікті (тұрмыс) өмір жаттығуларын қоса және өз бетімен әр құралмен жасалатын жұмыс алгоритімін әдістемелік нұсқаулықтағы тәртіпке сүйене отырып жаза алады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Подъяков Н.Н. Психическое развитие и саморазвитие ребенка от рождения до 6 лет. СПб, Речь, - 2010, 137 с.
- 2 Монтессори М. Мой метод. Руководство по воспитанию детей от 3 до 6 лет. М. Центрполиграф, 2010, 415 с.
- 3 Монтессори М. Впитывающий разум ребенка. СПб, 2011, 318 с. Стэндинг Э.М. Жизнь и творчество Марии Монтессори. СПб. 2010, 299с.

Монтессори –терапиясы бөлмесінде өтетін жеке және топтық сабақтар технологиялық карталар үлгісі
Оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың технологиялық картасы
Монтессори –терпиясы бөлмесінде білім алуында ерекше қажеттілігі бар баламен өтетін жеке сабақ технологиялық картасы

Мақсаты - Цель:

Іс-әрекет бөлікте	Мұғалімнің іс-әрекеті	Баланың іс-әрекеті
1. Қызығу-шылығын ояту	Ән айтып, музыка ырғағымен қимылдар көрсетеді, түзу бойымен қимылдар көрсетіледі.	Музыка ырғағымен қимылдарды орындайды, түзу бойымен қозғалады.
2. Основная часть	1) Балаға өз бетімен жаттығуды таңдау ұсынылады, немесе өз қалауымен жаттығу ұсынады (ЖДБ сай жаттығу таңдалады), немесе баламен кезектесіп таңдайды, баланың өз бетімен таңдаған жаттығуынан кейін, мұғалімнің берген жаттығуын орындау. 2)Егер қажет болса, даярланған органың дидактикалық жаттығуларының орындалу тәртібін көрсетеді. 3)Баланың өз бетімен немесе бірлесіп істеген жұмысын бақылайды, бақылауын қағаз бетіне түсіреді, балаға қажет кезінде көмек көрсетеді. 4)Ата-аналардың бірін балмен бірлесіп жұмыс істеуге шақырады және баланың әрекетін бақылайды. 5) Бала мен ата-ананың қарым-қатынасын бақылайды.	1) даярланған орта құралдарымен мұғалімнің көрсетілімі бойынша орындайды, не болмаса, мұғаліммен бірлесе отырып орындайды. Жаттығуды аяқтағаннан соң құралдарды орнына апарды. 2) өз бетімен жаттығуды, жұмыс орнын (үстелде, кілемшеде) таңдап және өз бетімен жұмысты орындайды, қажет болса, мұғалімнен көмек сұрайды. Жұмысты аяқтағаннан соң, құралдарды орнына, сөреге апаралды. Содан соң, басқа жаттығу, қажет болса, басқа жұмыс орнын таңдайды.
3. Баланың іс-әрекетін бағалау және қортындылау	Сабақтың аяқталуын хабарлайды, жұмыс орындарын жинастыруға шақырады. Музыка ырғағымен жаттығу жасауға, түзу бойымен қозғалуға шақырады. Баламен қоштасады	Жұмыс орындарын реттеп, жинастырады. Музыка ырғағымен жаттығуды орындайды. Түзу бойымен қозғалады. Қоштасу әрекетін орындайды

Оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың технологиялық картасы
Монтессори –терпиясы бөлмесінде білім алуында ерекше қажеттілігі
бар балалармен өтетін топтық сабақ технологиялық картасы

Мақсаты - Цели:

Іс-әрекет бөліктер	Мұғалімнің іс-әрекеті	Баланың іс-әрекеті
1. Қызығу-шылығын ояту	<p>Балаларға шеңберге тұруды ұсынады.</p> <p>Шеңберде жаттығу орындауға шақырады:ән айтады, музыка ырғағымен, түзу бойымен қимылдар көрсетеді</p> <p>Балаларға есімдері жазылған тақтайшалар таратады, жаттығулар мен жұмыс орнын (үстелде, кілемшеде) таңдауды ұсынады. Қажет болса жаттығу мен жұмыс орнын таңдауға көметеседі.</p>	<p>Балалар шеңберге тұрады.</p> <p>Музыка ырғағымен жаттығу орындайды, түзу бойымен жүреді.</p> <p>Жұмыс орындарын таңдайды, үстел үстінде немесе кілемшеде, таңдалған орындарын есімдері жазылған тақтайшаларын орналастыру арқылы белгілейді</p>
2. Негізгі бөлім	<p>Балалардың өз бетімен орындаған әрекеттерін бақылайды, қағаз бетіне түсіреді.</p> <p>Балалардың өз бетімен орындаған істеріне араласпайды (бұзықтық және ережені сақтамаған жағдайдан басқа).</p> <p>Қажет жағдайда, арнайы даярланған ортадағы құралдармен жұмыс жасалу тәртібін көрсетеді (егер бала жаттығуды бірінші рет алған болса)</p> <p>Топтағы жұмыс атмосферасын қолдайды. Қажет болса көмек (балалардың сұрауымен) көрсетеді.</p> <p>Балалардың бір-бірімен орнатқан қарым-қатынасының ерекшелігін бақылайды.</p> <p>Арнайы даярланған ортаның тәртібін бұзуға, агрессивті бұзықтық мінез-құлдық көрсетуге жол бермейді.</p>	<p>1) Арнайы даярланған ортада құралдармен көрсетілім бойынша жаттығуды орындайды, өз бетімен немесе мұғаліммен бірлесе.</p> <p>2) Жаттығуды, жұмыс орнын (үстелде, кілемшеде) таңдап, өз беттерімен жұмысты орындайды, қажет болса мұғалімнен көмек сұрайды</p> <p>3) Жаттығуды жұптасып немесе топтасып орындайды.</p>
1. Баланың іс-әрекетін бағалау және қортындылау	<p>Сабақтың аяқталуын хабарлайды, жұмыс орындары мен бөлме ішін жинастыруға шақырады.</p> <p>Музыка ырғағымен жаттығу орындау, не түзумен жүру, немесе «тыныштық» сабағын, не топтық ойын ойнау ұсынылады.</p> <p>Ойын ережесімен таныстырып, ойынның орындалуын қадағалайды.</p> <p>Балалармен қоштасады.</p>	<p>Жұмыс орындары мен бөлме ішін жинастрады, қажет болса мұғалім мен бір-біріне көмектеседі.</p> <p>Музыка ырғағымен жаттығуды, не түзу бойымен жүруді, не мұғалім ұсынған ойын әрекеттерін орындайды, не ұсынылған топтық жаттығуларды орындайды.</p> <p>Ойын ережелерін сақтауға тырысады.</p> <p>Қоштасу жаттығуын орындайды</p>

Монтессори-терапиясы бөлмесіндегі өткізілетін топтық бағалау барысында баланы бақылау хаттамасы

Бақылау қағидалары	Бақылау сипаттамасы
1. Эмоционалды өрісі және жұмысқа қабілеттілігі	
Эмоционалды жай-күйі	
Топтық бағалау кезіндегі эмоционалды жағдайы, оны тудыратын себептер	
Өз әрекетіне деген эмоционалды жай-күйі (жетістік/қателік), басқа балалардың, мұғалімнің, ата-ананың әрекетіне	
Өзі таң дап алған/ мұғалім ұсынған әрекетке қызығушылығының болуы және ұзақтығы	
Қиындықтарды жеңе білуі, өз бетімен жұмыс барысында ерік-жігерін көрсетуі	
Топтық бағалаудың толық кезіндегі баланың белсенділігі/енжарлығы, жеке кезеңдерінде	
Жұмысқа қабілеті (нәтижелі жұмысы неше минут), шаршағыштығы (бірінші белгілері нешесінші минутте, қандай әрекеттен соң)	
Эмоционалды-ерік-жігерінің ерекшелігі	
1. Қимыл- қозғалысы, арнайы даярланған заттық ортадағы бағдарлауы	
Бала бөлме ішінде қаншалықты еркін және ұқыптылықпен қозғалады (ірі моторикасы)	
Қаншалықты дидактикалық құралдарды сенімді, ұқыпты, дұрыс (ұстау мәнері) алады, тасымалдайды, қояды, жылжытады, қолданады	
(қол-көз үйлесімділігі, екі қолының қимыл үйлесімділігі)	
Бала құралдармен жұмыс жасап болғаннан соң, өз бетімен/мұғалімнің ескертуімен/ымдық нұсқаумен орнына апарыды ма (кеністікте бағдарлауы, қысқа мерзімді есте сақтауы, тазалыққа талаптылығы байқала ма)	
Бөлмеде орнатылған тәртіпті сақтауға (өз бетімен/мұғалімнің ескертуімен) ұмтылуы	
Музыка ырғағымен қимылдық жаттығуларды орындауы (мұғалімнің қимылын дәл қайталауы, қол, аяқ, бас қимылының үйлесімділігі)	
Қимыл-қозғалысының жеке ерекшелігі	

2. Заттық-практикалық, танымдық әрекеті	
Бала өз бетімен қандай құралдар мен әрекет түрлерін таңдайды. Құралдарды қызметіне және тиісті орындау әдісіне және тәртібіне сай орындай ма	
Өз бетімен жұмыс орнын таңдай ала ма (үстелде, кілемшеде) (жағдайды талдауы) жұмыс орнын өздігінен таңдай алады ма? (үстелде, кілемшеде) (жағдаяттарды талдау алағай жұмыс жайлы білуі)	
Жұмыс барысында зейінін шоғырландыра білуі (қанша минут). Жаттығуды қайталай ма, қанша рет (жаттығуға қызығушылығы бар ма, эксперимент жасауға қабілеті)	
Жұмыс барысында неге алаңдайды. Көңілі ауып кеткеннен соң, жаттығуды өз бетімен жалғастыра ала ма (ынталануы мен әрекетті жоспарлауы)	
Жұмысты өз бетімен аяқтай ала ма, жоқ әлде мұғалімнің көмегін қажет ете ме	
Басқа балалардың әрекетін бақылайды ма	
Басқа баламен бірлесіп әрекеттенуге ұмтылады ма	
Мұғалім балаға қандай құралдар мен әрекет түрлерін ұсынды?	
Дидактикалық құралмен көрсетілген жұмыс үлгісі мен әдісін қалай қабылдады (мұғалімнің/ата-ананың әрекетін шыдамдылықпен/ шыдамсыздықпен бақылайды), алаңдайды, мұғалімге/ата-анаға кедергі жасап, аяғына дейін қарамайды, көрсетілімге мүлдем қарамайды	
Мұғалім соңынан жаттығуды көрсетілім бойынша қайталай ала ма (қате жібере отырып қаталайды, толық емес, қайталай алмайды, жұмыстан бас тартады)	
Бала қандай жаттығулар мен әрекет түрлерін қалайды	
Затты-практикалық және танымдық әрекетінің ерекшелігі	
3. Қарым-қатынас және сөйлеу тілі	
Мұғаліммен, серіктестерімен тілдесуге тырыса ма	
Мұғалімге/ата-анаға/балаларға қандай көз-қараспен қарайды: тілектестік, бейтараптық, енжар, сақтықпен, негативті, агрессивті	
Өз әрекетінде сөздік белсенділігі, мұғалімнің көрсетілімі кезінде, басқа балалардың әрекетін бақылау кезінде	
Қандай сөздік және сөзсіз құралдар қолданады: дыбыс жиынтықтарын, сөздерді, сөз тіркестерін, ым, мимика	
Көмек сұрай ала ма, өзгелерге көмек көрсете ала ма	
Қарым-қатынас және сөйлеу тілінің ерекшеліктері	
Бақылау қорытындысы, баланың өткеріп жатқан даму фазасына көз-қарас, оған қажетті қажеттіліктерді анықтау	

Монтессори-терапиясы бөлмесіндегі топтық бағалау стенограммасы

уақыт	Баланың белсенді әрекетінің түрлері	Мұғалімнің/ маманның/ата-ананың әрекетінің түрлері	Ескерту

Елисева И.Г., Аханова Ж.Б.

Білім алуында ерекше қажеттілігі бар балаларды дамыту жұмысы барысында күнделікті өмір жаттығуларын қолдану әдістемелік нұсқаулық

Редакторы *Ж. Аханова.*

Техникалық редакторы *Д. Тоқтарбекова.*

Компьютерлік калыптауы *А. Қабанбаев.*

Форматы 60x84\16. Қағазы офсеттік. 4,75 шартты баспа табак.

ТП ҰҒПО, 050008, Алматы қаласы, Байзақов көшесі, 273 А,
тел\факс 394-45-17, 394-45-07.